

**UAKTSOMHETSKRAVET I STRAFFELOVENS § 317.
HVOR LANGT STREKKER ADVOKATENS
UNDERSØKELSESPLIKT VED "HANDEL" MED
"MISTENKELIGE PERSONER"?**

Kandidatnummer: 685

Leveringsfrist: 27.04.2009

Til sammen 16000 ord

27.04.2009

Innholdsfortegnelse

<u>1</u>	<u>INNLEDNING</u>	<u>1</u>
1.1	Avhandlingens tema	1
1.2	Nærmere om problemstilling	3
1.3	Avgrensning	4
1.4	Rettskildesituasjonen	5
1.5	Videre fremstilling	7
<u>2</u>	<u>STRAFFELOVENS § 317</u>	<u>8</u>
2.1	Innledning	8
2.2	Historikk	9
2.3	Historikk om skyldkravet i Straffeloven § 317	11
2.4	Gjeldende straffelov § 317	12
2.5	Objektive vilkår i straffeloven § 317	13
2.5.1	Mottaksalternativet	14
2.5.2	Bistandsalternativet	15
2.5.3	Utbytte fra en straffbar handling	19
2.5.4	Unntaket i straffeloven § 317 syvende ledd	22
<u>3</u>	<u>ADVOKATENS LOVPÅLAGTE PLIKTER</u>	<u>28</u>
3.1	Innledning	28
3.2	Hvitvaskingsloven	29
3.2.1	Advokatens plikter etter Hvitvaskingsloven	32

3.3	Plikter etter advokatforskriften	38
3.4	Hvitvaskingslovens unntak fra rapporteringsplikten, jf taushetsplikten.	40
3.5	Advokatens taushetsplikt	43
3.5.1	Advokatens taushetsplikt etter advokatforskriften	45
<u>4</u>	<u>DET SUBJEKTIVE VILKÅRET I STRAFFELOVENS § 317 SJETTE LEDD</u>	<u>46</u>
4.1	Skyldkravet uaktsomhet	48
4.2	Aktsomhetsnormen på strafferettens område	50
<u>5</u>	<u>DEN ALMINNELIGE RETTSSTRIDRESERVASJONEN</u>	<u>52</u>
<u>6</u>	<u>OPPSUMMERING</u>	<u>53</u>
<u>7</u>	<u>LITTERATURLISTE</u>	<u>57</u>

1 Innledning

Det har i den senere tid vært omdiskutert om advokater kan bli straffet for å innkreve et rettmessig krav for mistenkelige personer, ved hjelp av rettsapparatet, jf. Oslo tingrett saksnummer 08-102468MED-OTIR/04. I den nevnte saken er saksforholdet følgende: to advokater er tiltalt for å ha gitt ”bistand” til ”mistenkelige personer” med å sikre ”utbytte fra en straffbar handling”, ved å begjære skylderen konkurs. Et formelt riktig pengekrav var fremlagt for advokatene og de benyttet seg deretter av rettsapparatet til å kreve dette tilbakebetalt. Konkursbegjæringen ble fremsatt for tingretten. Begjæringen ble imidlertid ikke tatt til følge av retten med den begrunnelse at pengene som krevdes tilbakebetalt var utbytte fra en eller flere straffbare handlinger. Påtalemyndigheten tok ut, på bakgrunn av advokatenes bistand i forhold til innkreving, tiltale mot advokatene for brudd på Straffelovens § 317 første og tredjeledd (slik bestemmelsen lød før 30.juni 2006). Påtalemyndighetene anførsel var at advokatene var klar over at hovedstolen, et lån på ca.5 millioner var utbytte fra en eller flere straffbar handlinger, og at advokatene forsettelig har ytet bistand til å sikre slikt utbytte for en annen. Heleriet ble ansett som grovt, særlig på grunn av utbyttets verdi.

1.1 Avhandlingens tema

Advokatens spesielle taushetsplikt i kombinasjon med hans rolle på en rekke juridiske områder, gjør advokaten sårbar for å bli benyttet som tjenesteyter på flere stadier ved et heleri/hvitvaskingsprosess. Dette blant annet uten å være klar over det selv. Jeg finner det derfor interessant å redegjøre for hvor langt advokatens undersøkelsesplikt strekker ved handel med mistenkelige personer, og om de således på bakgrunn av uaktsomhetskravet i straffelovens § 317 sjette ledd kan bli straffeforfulgt.

Advokater opptrer i mange roller; som for eksempel prosessfullmektiger i rettssaker, forsvarere i straffesaker, rådgivere i private og kommersielle forhold, styremedlemmer, noe som gjør at advokaten er i kontakt med mange forskjellige typer mennesker. Enkelte av disse kan være kriminelle aktører som kan ha et ønske om å få bistand fra en advokat til å få utføre oppgaver for seg. Bruk av advokater til økonomisk kriminalitet i relasjon til hvitvasking er et voksende problem¹. Gjennom sin virksomhet kommer advokaten som befatter seg med strafferett ofte i kontakt med personer som kan gis betegnelsen kriminelle. Disse personene vil som oftest også ha den samme advokaten til å utføre andre juridiske oppgaver for dem.

Advokatbransjen har vært gjenstand for en solid vekst i de senere årene. Dette på grunn av et mer komplekst rettssamfunn. Totalmarkedet for advokattjenester i Norge var i 2007 på kroner 9462 millioner, noe som utgjør en vekst på gjennomsnittelig 9,3 % pr. år siden 2005.²

Det følger av justisminister Storbergets uttalelser i Aftenposten fredag 17.4.2009 at staten bruker ca en milliard kroner i året på offentlige rettsordninger, inkludert straffesaker.³ Dette bevitner at den største delen av totalbeløpet er inntjent på andre felt enn strafferetten. De største aktørene i advokatbransjen, inntjeningsmessig, er uten tvil forretningsadvokatfirmaene som sjeldent befatter seg med alminnelig strafferett. Men de kan utvilsomt bli omfattet av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 317, dersom de gir bistand til å utføre oppgaver som har tilknytning til utbytte av en straff handling. Et godt eksempel er advokatfirmaet Wikborg Reins bistand til pyramide selskapet T5PC (the five percent community). Advokatfirmaet bisto blant annet med utarbeidelse av to prospekter som ble brukt til å innhente 160 millioner kroner til selskapet. I tillegg bisto de med finansielle transaksjoner som advokattilsynet mente falt inn under hvitvaskingslovens anvendelsesområde i hvitvaskingslovens § 4 annet ledd nr. 7. *"Slik faktum nå foreligger, er det ikke tvilsomt at eventuelle foretatte undersøkelser ville utløst en rapporteringsplikt til*

¹ FATF, Report on money laundering Typologies 2000-2001 s.16

² Advokatforenings rapport 15.september 2008 fra bransjeundersøkelsen for 2007

³ Aftenposten fredag 17.april 2009 uke 16 nr 174 150 årgang side 2

Økokrim”, heter det i vedtaket⁴ fra Tilsynsrådet. De bemerkes videre i vedtaket at ”*det forhold at klienten var en Multi Level Marketing selskap(MLM), og deres konsept fremsto som lite oversiktlig og var svært risikabelt for kundene, og at det i tillegg ble overført flere betydelige beløp i flere transaksjoner til en bank lokalisert på Kypros, totalsett burde ha skjerpert advokatens aktsomhetsplikt.*”

1.2 Nærmere om problemstilling

Avhandlingens tema er ”*hvor langt strekker advokatens undersøkelsesplikt ved handel med mistenkelige personer*”. Problemstillingen i denne avhandlingen er å redegjøre for om det er oppstilt en undersøkelsesplikt for advokater ved bistand til ”*mistenkelige personer*”, og eventuelt hvor langt denne undersøkelsesplikten strekker. Videre vil jeg drøfte om advokaten kan bli straffet etter heleribestemmelsen og uaktsomhetskravet i straffelovens § 317 sjette ledd.

Jeg vil i min avhandling ta for meg heleribestemmelsen og redegjøre for dens objektive og subjektive vilkår. Jeg vil først og fremst forholde meg til bestemmelsens første og sjette ledd. Videre vil jeg se på de krav lovgiver og den dømmende makt har stilt for å kunne bebreides for uaktsomhet etter denne bestemmelsen. Straffelovens § 40 vil her stå sentralt for å redegjøre for uaktsomhetskravet på strafferettes område. I tillegg vil straffelovens § 49 bli nevnt for å belyse grensen mellom en fullbyrdet handling og forsøkshandling da det kan oppstå tilfeller der bistandshandlingen blir gjennomført, men resultatet uteblir. I den ovennevnte sak fra Oslo tingrett ble advokatene frifunnet med den begrunnelse at deres handlinger kun var forsøk på uaktsom heleri, da deres innkreving rent faktisk ikke hadde bidratt med det ønskede resultat. Vil konsekvensen av dette være at dersom tingretten hadde tatt til følge konkursbegjæringen i saken forut for straffesaken, så hadde advokatene blitt straffet på grunn av deres bistand hadde vært en fullbyrdet handling?

⁴ Vedtak fra tilsynsrådet for advokatvirksomhet datert: 11.7.2005 ref: 05/1075 DE

Andre sentrale rettskilder som hvitvaskningsloven og rettspraksis vil bli grundig drøftet for å belyse advokatens undersøkelsesplikt ved handel med mistenkelig personer.

Deretter vil jeg redegjøre for skyldkravet uaktsomhet på strafferettens område og redegjøre for om ”uaktsomhetsnormen” har en strengere avgrensning oppad mot advokater. Jeg vil ved denne avhandlingen ta for meg konkrete eksempler fra rettspraksis for å belyse min problemstilling. Den alminnelige rettsstridsreservasjonen og dens forhold til advokatvirksomheten vil også kort bli behandlet i denne avhandlingen.

1.3 Avgrensning

Avhandlingen avgrenses kun til å redegjøre for ”advokatens” undersøkelsesplikt forut for en eventuell bistandshandling etter denne bestemmelsen. Her må det imidlertid presisere at jeg først og fremst tenker på advokater som er befattet med strafferetten, siden det er mest praktisk, men at alle andre advokater som ikke befatter seg med strafferett i sin daglige virksomhet også kan bli omfattet av gjerningsbeskrivelsen i straffelovens § 317. Det er forsvareradvokatene og deres kjennskap til potensielle kriminelle som gjør det hensiktsmessig å drøfte deres undersøkelsesplikt. Forretningsadvokater og andre jurister kan selvfølgelig komme i kontakt med klienter som utad fremstår som lovlige, mens i virkeligheten kan de være aktører innen økonomisk og organisert kriminalitet. Et godt eksempel på dette er tiltalte advokat Rune Berg i den ovennevnte saken⁵. Advokat Rune Berg driver en advokatpraksis som først og fremst omfatter sivile saker, men på forespørsel fra en kollega stilte han opp som prosessfullmektig i den ovennevnte konkursbegjæringen. Konsekvensen av hans bistand for å ha innkrevet et misligholdt lån, som egentlig var ”*utbytte fra en straffbar handling*”, for en person som kan gis betegnelsen ”*mistenkelig*”, ble han tiltalt etter straffelovens § 317 første og tredje ledd.

Det avgrenses videre mot alle andre personer som kan bli tiltalt etter denne bestemmelsen. Men ved redegjørelsen av hvor langt undersøkelsesplikten gjelder for advokaten så vil

⁵ Oslo Tingrett saksnummer 08-102468MED-OTIR/04.

advokaten bli sammenlignet med den alminnelige borgeren og andre sentrale aktører som revisor, rådgivere og bankfunksjonærer. I tillegg vil avhandlingen avgrenses til og kun omhandle uaktsomhetskravet i denne bestemmelsen, jf sjetteledd, og jeg avgrenser derfor mot skyldkravet forsett. Ved forsettlige handlinger har mann gjort seg skyld i en straffbarhandling. Jeg anser det derfor hensiktsmessig å redegjøre for den nedre grensen som går ved uaktsomhet.

Jeg vil heller ikke gi noen omfattende redegjørelse av beviskravet i strafferetten, men jeg vil ved subsumsjonsdrøftelsen kort komme inn på dette spørsmålet. Jeg avgrenser videre mot påtalereglene i relasjon til straffelovens § 317.

1.4 Rettskildesituasjonen

Heleribestemmelsen er hjemlet i straffeloven. Det innebærer at vi er på legalitetsprinsippets område, og straffelovgivningen er derfor den sentrale rettskildefaktoren i denne avhandlingen. Legalitetsprinsippet kommer generelt til uttrykk i grunnlovens § 96, hvor det står at ingen kan dømmes uten etter lov. Dette innebærer at en person som begår en handling som på handlingstidspunktet ikke var straffbart etter loven, ikke kan straffeforfølges. Prinsippet går også frem av EMK art. 5, som Norge er bundet av, jf menneskerettsloven § 2.⁶ Dette medfører at loven grunnet lovkravet dermed er den sentrale og tyngste rettskilden. Dette kan derimot variere i tilfeller der loven byr på tvil eller ikke nevner problemstillingen idet hele tatt. I denne avhandlingens sentrale problemstillingen er det tilfellet. Uaktsomhetsbegrepet er ikke nærmere definert i loven.

Ved tolkning av lovttekst i straffeloven § 317 vil derfor forarbeidene⁷ være en sentral rettskildefaktor. Et viktig formål med lovtolkning er å finne lovgivers vilje og forarbeidene

⁶ LOV 1999-05-21 nr 30: Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven).

⁷ Ot.prp. nr 53 (1992-1993)

gir i stor grad anvisning på dette. Straffeloven⁸ av 2005 vil også bli benyttet som kodifikasjon på gjeldende rett.

Videre vil rettspraksis være av sentral betydning. Siden domstolene, først og fremst Høyesterett, er våre fremste lovtolkere, er det naturlig å legge vekt på hvilken lovforståelse domstolene har kommet frem til. Rettspraksis vil derfor være en tungtveiende rettskildefaktor i denne avhandlingen. Det bemerkes for øvrig at bestemmelsen ikke har vært behandlet i høyesterett med en tiltalt advokat. Det vil derfor kun i stor grad være en tolkningsfaktor ved uaktsomhetskravet.

Rettsteori i form av artikler skrevet av sentrale aktører hos påtalemyndigheten og rettsteoretikere vil også få plass i denne avhandlingen. Hvor stor vekt rettsteori skal tillegges avhenger av blant annet andre rettskildefaktorer på område. Der det foreligger mye rettspraksis og forarbeider, kan teorien tillegges mindre vekt enn på områder der det er lite rettspraksis og forarbeider.

En annen faktor som får betydning ved avgjørelse om hvor mye vekt som skal tillegges rettsteori er hvor sammenfallende og lik de forskjellige teorisynspunktene er, og hvor sammenfallende de er i forhold til de andre rettskildefaktorene på området.

Advokatforenings regler om god advokatskikk⁹ vil også være en relevant rettskilde for å stadfeste hvilke regler advokattilsynet har oppstilt til undersøkelses- og taushetsplikten. En redegjørelse av de konkrete punktene vil bli behandlet.

Gjennomføring av direktiv 91/308EØF – 10. juni 1991 om hvitvasking vil være en sentral rettskilde ved tolkning av bestemmelsene i hvitvaskingsloven. Hvitvaskingsloven er en konsekvens av EØS avtalen. Det har i ettertid kommet diverse endringer til direktivet¹⁰.

⁸ Ot.prp. nr 22 (2008-2009)

⁹ Advokatforskriften (FOR-1996-12-20-1161) Kap 12

¹⁰ Se punkt 3 for en redegjørelse

Hvitvaskingshandlinger foregår ofte over landegrensene. Blant annet ved at primærhandlingen blir begått i ett land og hvitvaskingen i et annet. Dette medfører at det er viktig med et internasjonalt samarbeid. Ved medlemskapet i EØS, er Norge forpliktet til å følge ulike direktiver om hvitvasking. Det viktigste direktivet i denne sammenheng er EUs rådsdirektiv fra 1991, som har blitt betegnet som et landemerke i kampen mot økonomisk kriminalitet. Som et resultat av dette samarbeidet har Norge innført hvitvaskingsloven som trådte i kraft 1. januar 2004. Et viktig virkemiddel ved håndhevingen av straffelovens § 317 som ledd i kampen mot hvitvasking av penger er registrerings-, undersøkelse - og rapporteringsplikten. Konsekvensen av dette er at en rekke virksomheter i utøvelsen av deres yrke, er pålagt ved Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv, heretter kalt hvitvaskingsloven, med tilhørende forskrifter, å ivareta de ovennevnte pliktene. Denne loven og dens forskrifter vil også få sentral betydning ved redegjørelsen av undersøkelsesplikten til advokater når de yter bistand til mistenkelige personer.

1.5 Videre fremstilling

Jeg har valgt å dele opp avhandlingen i tre deler. Under kapittel 2 vil jeg redegjøre for heleribestemmelsen med fokus på advokatens bistand og bestemmelsens historikk. Jeg vil tolke bestemmelsen og redegjøre for de objektive vilkår som er oppstilt. De subjektive vilkårene behandles for seg. Forarbeidene vil her stå sentralt for å finne lovgiverviljen. En redegjørelse av bestemmelsens historikk og materielle regler vil være viktig for å forstå innholdet av bestemmelsen slik at uaktsomhetsbegrepet i bestemmelsens sjettede ledd kan få en grundig redegjørelse. Under kapittel 3 vil jeg redegjøre for de lovpålagte plikter som er oppstilt for advokater ved utøvelse av deres virksomhet. Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger, og advokatforskriftens regler vil bli tema for redegjørelse under dette kapittelet. Advokatens undersøkelses- og taushetsplikt vil stå sentralt i kapittel 3. I kapittel 4 vil jeg redegjøre for aktsomhetsnormen i relasjon til straffeloven § 317 og Hvitvaskingsloven. Spørsmålet om hvor langt undersøkelsesplikten strekker og til slutt om advokaten kan bli straffeforfulgt på grunn av uaktsomhet vil her være gjenstand for

drøftelse. Rettsstridsreservasjonen og en avsluttende bemerkning anses fallende på sin plass i kapittel 5 og 6.

2 Straffelovens § 317

2.1 Innledning

Straffelovens § 317 er en del av kapittelet som omfatter økonomisk kriminalitet etter lov om Almindelig borgerlig Straffelov av 22-05-1902 nr. 10. Den økonomiske kriminaliteten utgjør en stor og økende trussel mot velferdssamfunnet, de økonomiske virkeområdene og rettsstaten. I tillegg forårsaker økonomisk kriminalitet brudd på viktige spilleregler som skal sikre effektive markeder og sunn konkurranse. For å få bukt med dette problemet har økonomisk kriminalitet derfor fått stor prioritet hos myndighetene. Flere EØS-direktiver og formelle lover har blitt vedtatt som et ledd i bekjempelsen av økonomisk kriminalitet.

Bestemmelsen i § 317 har med tiden blitt mye brukt i rettssystemet¹¹ og mange saker blir fremlagt for rettssystemet med påstand om å dømme etter heleribestemmelsen. Dette har bakgrunn i at de fleste kriminelle handlinger er profittmotiverte, enten man begår tyveri, ran, narkotikaomsetning eller skatteunndragelse. Denne bestemmelsen rammer både den som *”mottar utbytte fra en straffbar handling”* og som *”bidrar”* med hjelp til å sikre *”utbytte”* fra en *”straffbar handling”*.

Politiet kommer i mange tilfeller over utbytte som overveiende sannsynlig stammer fra straffbare handlinger, men som er vanskelig å lokalisere. I slike tilfeller kan den som sitter på tingen eller som har bistått i handlingen med å gjøre ulovlige verdier til lovlige bli tiltalt

¹¹ Et søk på lovdata etter straffeloven § 317 viser totalt 2033 saker i alle rettsinstansene.

for brudd på gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 317. Derfor har straffeloven § 317 fått en utvidet anvendelsesområde.

I den videre fremstillingen vil jeg gi en kort redegjørelse for de viktigste endringene i Straffeloven § 317 de seneste årene. Dette er viktig for å forstå de materielle reglene og bakgrunnen for den nåværende § 317

2.2 Historikk

Bestemmelsen i straffelovens § 317 om heleri ble første gang vedtatt i straffeloven av 1902 og lød følgende: *”noen i hensikt å forskaffe seg eller andre en uberettiget vinning, mottar til eie, pant eller bruk, skjuler, forvarer, forbruker eller søker avhendet eller pantsatt en gjenstand, hvorom han visste eller måtte forstå at den er noen fravendt ved underslag, tyveri, naskeri eller ran, eller medvirker hertil.”*¹²

Deretter har bestemmelsen hatt diverse endringer opp gjennom årene, men det var først ved endring ved lov av 11.juni 1993 nr. 76 at bestemmelsen i § 317 fikk betydelige forandringer. Bestemmelsen ble helt omformet og fikk med det en større rekkevidde. Tidligere var straffeloven § 317 kun en bestemmelse til vern om eiendomsretten. Kjøp av stjalne ting var det sentrale område for den tidligere § 317, og bestemmelsen omfattet de aller fleste tilfellene av uredelig befatning med ting som var tatt fra eieren på en straffbar måte. Som eksempel kan det nevnes at bestemmelsen rammet advokaten som tok i mot tyvegods som gave, eller som var med på å gjemme bort stjalne penger. Et grunnvilkår ved den gamle bestemmelsen var at tingen var fravendt eieren ved en straffbar handling, enten ved en forbrytelse eller forseelse som for eksempel i straffeloven § 391a (naskeri). Heleriet knyttet seg først og fremst til en forutgående krenkelse av eiendomsretten, mens det å ha befatning med utbytte av straffbare handlinger som skattesnylteri, smugling, narkotika,

¹² Ot.prp. nr 75 (1948) s.49

hvitvasking og lignende var ikke heleri og således ikke omfattet av den gamle bestemmelsen i § 317.

I 1988 fikk straffeloven en ny § 162a om utbytteheleri i forbindelse med narkotikaforbrytelser. Formålet med denne bestemmelsen var å ramme handlinger som rammet opp under narkotikakriminalitet, men hvor det var vanskelig å bevise at personen var så involvert i selve narkotikaomsetningen at han kunne straffes direkte etter narkotikabestemmelsen i § 162¹³. Slike forhold gikk ikke inn under den daværende heleribestemmelsen i straffeloven § 317.¹⁴

Med en analogi fra bestemmelsen i § 162 a ble det fremlagt et endringsforslag om å gjøre all type befatning og bistand med utbytte fra en straffbar handling for straffbar. Dette med bakgrunn i den omfattende økonomiske kriminaliteten som har blitt et alvorlig samfunnsproblem med innvirkning på veksten i den økonomiske kriminaliteten og som bidrar til å svekke tilliten til viktige samfunnsinstitusjoner.

Å etablere tiltak mot heleri og hvitvasking måtte til som et ledd i den totale kriminalitetsbekjempelsen og fikk derfor stor politisk prioritet over store deler av verden ved starten av 1990 tallet.¹⁵

Ved endringsloven i 1993 ble den tidligere heleribestemmelsen i § 317 og bestemmelsen om utbytteheleri i § 162 a smeltet sammen i den nye § 317. Straffeloven § 320¹⁶ som var en eksplisitt bestemmelse om etterfølgende bistandshandlinger ble med dette også opphevet. Lovendringen førte til at § 317 endret karakter helt. Fra å være en bestemmelse til vern mot eiendomsrett, har den nå blitt en bestemmelse som kriminaliserer mange forskjellige

¹³ ”Den som ulovlig tilvirker, innfører, utfører, erverver, oppbevarer, sender eller overdrar stoff som etter regler med hjemmel i lov² er ansett som narkotika, straffes for narkotikaforbrytelse med bøter eller med fengsel inntil 2 år”.

¹⁴ Andenæs: spesiell strafferett 2008 kapittel 60 side 482

¹⁵ FN-konvensjon om narkotika vedtatt i 1988 og FN-konvensjon mot hvitvasking vedtatt i 1990.

¹⁶ Opphevet ved [lov 11. juni 1993 nr. 76](#) på lik linje med straffelovens § 162 a.

former for befatning med utbyttet fra straffbare handlinger. Området for utbytteheleri ble med lovendringen utvidet slik at utbytte av alle straffbare handlinger nå er straffbart. Slik var det i starten kun regulert for narkotikaforbrytelser. På den måten ble alle bestemmelser som gjelder heleri og hvitvasking av utbytte samlet i én paragraf. Bakgrunnen for lovendringen var å ramme en del former for hvitvasking av utbytte som ikke var straffbare etter tidligere rett.¹⁷

Kapittel 31 i straffeloven fikk ved endringsloven i 2006 også tilføyd ordet hvitvasking som overskrift ved siden av heleri. Begge begrepene blir nå benyttet i selve lovteksten. Lovendringen medførte at skillet mellom heleri og hvitvasking ble gjort tydeligere i lovteksten. Konsekvensen av dette er at bestemmelsen rammer både heleri og hvitvasking.

En ny § 318¹⁸ ble også vedtatt ved lovendringen i 2006. Denne bestemmelsen går ut på at det er straffbart å inngå ”forbund” (avtale) med noen om å begå heleri og/eller hvitvasking.

Det er hvitvaskingsalternativet som er sentral i denne avhandlingen. Advokaters bistand til å sikre utbytte av en eller flere straffbare handlinger er regulert i straffeloven § 317.

2.3 Historikk om skyldkravet i Straffeloven § 317

Tidligere var skyldkravet i straffelovens § 317 kun forsett¹⁹, men dette skapte en svært vanskelig bevissituasjon. Mange tiltalte påberopte at de ikke hadde kunnskap om hvem som var gjenstandens reelle eier og dette førte til at mange skyldige gikk fri. Ved lov 1. juni 1973 ble derfor grovt uaktsomt heleri (daværende § 318) straffbart. I 1984 sendte

¹⁷ Ot.prp.nr.53 (1992-1993) s. 3

¹⁸ ”Den som inngår forbund med noen om å begå en handling som nevnt i § 317 første eller annet ledd, straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år”.

¹⁹ Med forsett siktes det til at gjerningspersonen handler med hensikt og bevissthet. Se § 22 i Straffeloven av 2005.

Justisdepartementet endringsforslag²⁰ til straffeloven § 317 om at den burde endres til vanlig uaktsomhet. Dette på grunn av at vinningskriminalitet var blitt et økende samfunnsproblem. Det ble pekt på at skyldkravet i straffeloven § 162 a om narkotikaheleri var vanlig uaktsomhet, og derfor burde også § 317 bli omfattet av skyldkravet uaktsomhet. Positive tilbake meldninger fra høringsinstansene førte til at vanlig uaktsomhet ble innført ved lovendring av 15. mars 1991. Ved drøftelse om hvorvidt skyldformen burde være vanlig uaktsomhet eller en skyldform mellom vanlig og grov uaktsomhet, uttalte departementet at den sistnevnte løsningen lett ville kunne volde tvil og avgrensingsproblemer i praksis.²¹ Det har derfor siden 1991 eksistert både forsett og uaktsomhet som straffbar skyld i straffeloven § 317. Dette blir også videreført i straffeloven av 2005.

I forarbeidene²² til 317 uttales det:

”Hvis ikke uaktsomhet omfattes, vil bestemmelsen miste mye av sin tiltenkte effekt. Ofte er det vanskelig å føre bevis for forsett i de situasjoner bestemmelsen gjelder. For eksempel viser de som deltar i organisert kriminalitet, ofte stor oppfinnsomhet for å unngå å bli oppdaget.”

Skyldkravet uaktsomhet vil bli grundig drøftet i avhandlingens kapittel 4.

2.4 Gjeldende straffelov § 317

Jeg gjengir kun leddene i heleribestemmelsen som er av interesse for denne avhandlingen.

Straffeloven § 317 har etter endringen i 2006 denne ordlyd (endringen er kursivert):

²⁰ 21. juni 1984 – høringsnotat fra Justisdepartementet

²¹ Ot.prp. nr. 56 (1989-1990) s. 47

²² Ot.prp. nr. 53 (1992-1993) s. 16

Førsteledd:

”Den som mottar eller skaffer seg eller andre del i utbytte av en straffbar handling (*heleri*), eller som yter bistand til å sikre slikt utbytte for en annen (*hvitvasking*), straffes med bøter eller fengsel inntil 3 år. Som å yte bistand regnes blant annet det å innkreve, oppbevare, skjule, transportere, sende, overføre, konvertere, avhende, pantsette eller la investere utbyttet. Likestilt med utbyttet er gjenstand, fordring eller tjeneste som trer istedenfor utbyttet.”

Sjette ledd:

”Uaktsom *overtredelse av første eller annet ledd* straffes med bøter eller fengsel inntil 2 år.”

Syvende ledd:

”Straff etter denne paragrafen får likevel ikke anvendelse på den som mottar utbyttet til vanlig underhold av seg eller andre fra en som plikter å yte slikt underhold, eller på den som mottar utbyttet som normalt vederlag for vanlige forbruksvarer, bruksting eller tjenester.”

Som nevnte tidligere så vil jeg i min avhandling konsentrere meg først og fremst om bestemmelsens første ledd, samt sjette og syvende ledd. Syvende ledd vil bli drøftet for å finne ut om advokaten kan bli omfattet av unntakene i denne bestemmelsen.

2.5 Objektive vilkår i straffeloven § 317

Gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 317 første ledd er beskrevet i to alternativer. Første alternativ, også kalt ”mottaksalternativet” rammer den(advokaten) som ”*mottar*” eller ”*skaffer seg eller andre*” del i ”*utbytte*” av en ”*straffbar handling*” (*heleri*), mens det andre alternative (”*bistandsalternativet*”) rammer enhver(advokat) som yter ”*bistand*” til å

”sikre” slik utbytte for en annen(hvitvasking). Heleribestemmelsen stiller dermed opp flere objektive vilkår.

Bestemmelsen gir uttrykk for det første at det er straffverdig å profitere på andres straffbare handlinger, mens andre alternativ har det formål at det også er straffverdig å bidra til at andre tjener penger på kriminalitet. Spørsmålet blir dermed om en advokat som mottar salær for å hjelpe en klient kan bli straffeforfulgt dersom det viser seg at betaling er utbytte som stammer fra en straffbar handling. Dette er avhengig av den undersøkelsesplikten en advokat har blitt pålagt å følge ved handel med sine klienter. Disse pliktene vil legge grunnlaget ved avgjørelsen om advokaten kan bli straffeforfulgt eller ikke.²³

2.5.1 Mottaksalternativet

Første alternativ omfatter således alle som på en eller annen måte mottar utbytte av en straffbar handling eller er en del av det. Begrepet ”mottar” omfatter blant annet det å motta penger eller annet direkte i hånden. Å få penger overført inn på konto man disponerer, er også omfattet av begrepet ”mottar”. Advokaten mottar for eksempel penger fra en klient på hans klientkonto. Spørsmålet blir da om dette kan konkretiseres som bistand til heleri/hvitvasking, dersom det viser seg at pengene stammer fra en straffbar handling?

Utbyttet er ”mottatt” når heleren har fått besittelse av tingen, pengene eller ved at pengene er gått inn på hans konto.

Gjerningsbeskrivelsen i § 317 forutsetter at det er begått en primærforbrytelse, for eksempel et tyveri eller et underslag. Det er imidlertid ikke nødvendig for domfellelse for heleri eller hvitvasking at utbyttet kan føres tilbake til en bestemt straffbar handling. Det kreves altså ikke at det kan konkretiseres hvilken straffbar handling utbyttet, som har vært objekt for heleri eller hvitvasking, stammer fra. Men det må kunne fastslås med

²³ Se drøftelse av aktsomhetsnormen i avhandlingens punkt 4.3

overveiende sannsynlighet at midlene stammer fra ulovlige kilder, jf. Rt. 2006 side 466. Den objektive gjerningsbeskrivelsen i kombinasjon med Høyesteretts uttalelser om at utbytte ikke trenger å konkretiseres til et bestemt forhold, gir denne bestemmelsen et vid anvendelsesområde enn det ordlyden tilsier.

Mottaksalternativet omfatter dermed alle som på en eller annen måte mottar utbytte fra en straffbar handling, eller en del av det.

2.5.2 Bistandsalternativet

Bistandsalternativet setter straff for de som ”yter bistand til å sikre slikt utbytte”. Å yte bistand vil si at for eksempel en advokat begår en handling som er til hjelp eller nytte for å sikre utbytte fra en straffbar handling. Imidlertid er ikke enhver befatning med utbytte straffbart. Den må bidra til å sikre utbytte. Dette innebærer at det må gjøres vanskelig for politiet å spore opp utbytte. Et eksempel som ofte har blitt brukt i lærebøkene og andre rettskilder er der en bilmekaniker reparerer motoren på en stjålet bil. Dette er ikke straffbart etter § 317. Omlakkerer han den og bytter skilter, faller dette innenfor § 317.²⁴

Det er bistandsalternativet og dens innhold som er kjernen i denne avhandlingen.

Problemstillingen i avhandlingen er som tidligere nevnt: ”hvor langt strekker advokatens undersøkelsesplikt ved handel med mistenkelige personer”. Advokaten bistår i sin hverdag sine klienter med rådgivning og bistand på forskjellige rettsområder. Dette kan være alt fra enkel rådgivning til utfyllende utførelse av arbeidsoppgaver som fremlegging av konkursbegjæring, rettergang, innkreving av penger, transaksjoner og lignende. Spørsmålet er hvor langt eller hvor omfattende undersøkelser en advokat er pålagt å gjøre ved handel med sine klienter, og spesielt med de mistenkelige klientene.

²⁴ Ot.prp. nr. 53 (1992-1993) s. 26

Det selvfølgelige utgangspunkt er at heleribestemmelsen i straffeloven § 317 ikke gjør unntak for advokater uansett om bistanden er begått som ledd i vedkommendes advokatvirksomhet eller ikke. En advokat som på vegne av sin klient sender et kravbrev, for eksempel med henvisning til en misligholdt låneavtale, yter bistand til å sikre tilbakebetaling av lånebeløpet. Hvis beløpet gjelder *”utbytte fra en straffbar handling”*,²⁵ har advokaten, forutsatt at han kjente eller burde ha kjent til dette, begått en straffbar handling. Problemstillingen blir dermed om hva som ligger i lovens uttrykk *”kjente eller burde ha kjent til”*. Med dette siktes det til den aktsomhetsnormen som er oppstilt på strafferettens område. Denne normen er en skjønnsmessig vurdering av om advokaten har opptrådt på en forsvarlig måte, ut ifra blant annet hans intellektuelle forutsetninger. Dette kommer jeg nærmere inn på ved uaktsomhetskravets redegjørelse i kapittel 4.

Straffelovens § 317 første ledd har oppstilt en liste over alternativer som eksemplifiserer bistandshandlinger, men denne listen er ikke uttømmende. Det fremgår av uttrykket *”blant annet”* i § 317. Dette innebærer at også andre handlinger enn de opplistede kan karakteriseres som bistandshandlinger. Det avgjørende vil være om handlingen kan karakteriseres som en bistandshandling.²⁶

Følgende handlinger har blitt oppstilt som bistandshandlinger i straffeloven § 317.

”Som å yte bistand regnes blant annet det å innkreve, oppbevare, skjule, transportere, sende, overføre, konvertere, avhende, pantsette eller la investere utbyttet. Likestilt med utbyttet er gjenstand, fordring eller tjeneste som trer istedenfor utbyttet.”

Spørsmålet blir således om hvilke av de nevnte bistandshandlinger er aktuelt for advokatens virksomhet. Jeg skal nedenfor gi en redegjørelse av de nevnte bistandshandlinger som jeg mener faller inn under en advokats virksomhet. Selv om de

²⁵ Se pkt 2.3.2 der det redegjøres for hva som ligger i begrepene *”utbytte”* og *”straffbar handling”*.

²⁶ Ot.prp. nr 53 (1992-93) s.15

nevnte handlingene ikke er uttømmende, må det legges til grunn at de gir en indikasjon på hvilke typer bistand som omfattes at straffeloven § 317.

Med ”å innkreve” siktes det ”å kreve inn betaling for en straffbar handling”. Et eksempel er der en advokat hjelper A med å kreve inn ulovlige penger fra C, som skylder A penger for kjøp av narkotiske stoffer. Innkreve i vår sammenheng kan være fremsettelse av konkursbegjæring, utleggsforetning eller krav om betalingsoppfordring/konkurs. Dette var tilfellet i den ovennevnte dommen²⁷ fra Oslo tingrett. Advokat Furuholmen bisto sin klient Toska i å innkreve penger fra Harald Undrum ”*som med overveiende sannsynlighet stammet fra en eller flere straffbare handlinger.*”

”å oppbevare” vil for eksempel omfatte der A(advokaten) oppbevarer den stjalne gjenstanden for B hjemme hos seg, eller et annet sted hvor A(advokaten) har maleriet ”*under direkte varetekt eller stadig oppsyn*”. En advokat får tilbud fra en klient om å oppbevare penger fra en straffbar handling i hans klientkonto slik at de er under advokatens direkte varetekt. En advokat fra Kristiansand hadde mottatt til sammen 550 000 kroner i kontanter fra klienten og satt de inn på klientkontoen.

”Å skjule” vil ofte være det samme som ”oppbevare”. Om man betegner det som ”oppbevarer” eller ”skjuler”, kommer an på den faktiske situasjonen. Hvis politiet er på jakt etter utbytte av en straffbar handling og advokaten har utbytte hjemme hos seg for å unngå at politiet finner det, vil man trolig bruke ordet ”skjule”. Der advokaten oppbevarer utbytte for en klient da klienten ikke vil ha det hjemme hos seg, men politiet ikke er på sporet av han, vil man trolig bruke begrepet ”oppbevare”. En advokat kan få tilbud fra en klient om å skjule eller oppbevare noe for han hjemme eller på kontoret sitt.

”Transportere” vil si å frakte utbyttet fra et sted til et annet, for eksempel å reise med utbyttet fra en straffbar handling fra Norge til Luxembourg. En advokat kan få forespørsel

²⁷ Oslo Tingrett saksnummer 08-102468MED-OTIR/04

om å transportere et beløp for sin klient enten innenlands eller over landegrensene. Advokaten som kan vise til inntekt vil ikke være mistenkelig ovenfor politiet dersom han er i besittelse av et stort pengebeløp. Dette i motsetning til den kriminelle som umiddelbart hadde blitt mistenkeliggjort.

Med ”å sende” siktes det til at man sender av gårde gjenstand eller annet ved hjelp av en advokat. Det å sørge for at utbyttet fra en straffbar handling sendes til et bestemt sted rammes også av gjerningsbeskrivelsen. Eksempelvis kan nevnes der utbyttet smugles i bagasjen til en som ikke er klar over at dette skjer. Også det å overføre penger fra en bankkonto til en annen omfattes av begrepet ”sende”.

”Konvertere” vil typisk være å omforme eller å bytte ut en fordring med en annen. Advokaten kan bidra med å konvertere f eks penger til aksjer.

”Å overføre” vil, i likhet med ”sende”, først og fremst gjelde de situasjoner hvor advokaten overfører penger fra en konto til en annen.

Å la ”investere” utbytte betyr å hjelpe til med å plassere penger/verdier med sikte på å oppnå avkasting eller verdistigning. Hvorvidt investeringen senere viser seg å være vellykket eller ikke, er uten betydning. Som investering regnes for eksempel kjøp av verdipapirer og av andel i et næringsforetak (forretning, restaurant e l). Også det å sette pengene i banken er en form for investering. Det samme gjelder kjøp av fast eiendom og verdifaste løsøre gjenstander som antikviteter og malerier. Dessuten kan advokater ofte være mellomledd for potensielle investorer.

En interessant handling som er utelatt i § 317 og oppregningen av bistandshandlinger er tilfeller der en advokat bidrar med bistand til en ”transaksjon”. En naturlig språklig forståelse av begrepet ”transaksjon” er at en advokat bidrar med å overføre for eksempel penger, som stammer fra en straffbar handling, i forbindelse med kjøp av en fast eiendom

eller løsøre gjenstand. Til støtte for denne tolkningen finner vi i forarbeidene²⁸ til hvitvaskingsloven § 2, der følgende definisjon av begrepet ”transaksjon” er lagt til grunn:

”Med transaksjoner forstås her enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder. Opplistingen er heller ikke ment å være uttømmende. Arbeidsgruppen legger til grunn en vid tolkning av transaksjonsbegrepet. For eksempel anses åpning av konto, leie av bankboks og søknad om lån som en transaksjon.”

Mange av de ovenfor nevnte bistandshandlinger som ”innkreving”, ”overføring”, ”konvertering”, ”avhending”, ”pantsetting” eller ”investering” oppfyller det man i dagligtalen forstår med uttrykket ”transaksjon”, mens bistandsalternativene som ”å oppbevare”, ”skjule”, ”transportere” eller ”sende” får en noe mindre opplagt anvendelse av transaksjonselementet. Imidlertid vil det også her gjerne være tilstede et transaksjonselement som består i at den faktiske rådigheten over utbytte i en eller annen forstand overdras til en annen, for deretter å bli tilbakeført i tilsynelatende legale former. Men vi kan med sikkerhet stadfeste at hvitvaskingsforbrytelsen er uløselig knyttet sammen med et transaksjonselement.²⁹

Bistand til å sikre utbyttet av fremtidige handlinger omfattes også av bestemmelsens ordlyd. Dette har Høyesterett slått fast i Rt.1997 s. 1637.³⁰

2.5.3 Utbytte fra en straffbar handling

Videre er det oppstilt det vilkår i § 317 at ”utbyttet” må stamme fra en ”straffbar handling.” For at det skal foreligge en ”straffbar handling” kreves det at alle fire straffbarhetsvilkårene er oppfylt. Handlingen må rammes av et straffebud. Det vil si at advokaten har handlet i

²⁸ Ot.prp. nr 3 (2008-2009) punkt 3.4.5

²⁹ Alf Petter Høgberg (2008) s.37

³⁰ Se side 1640-1641 i dommen.

strid med et straffesanksjonert forbud eller påbud fastsatt i lov(advokaten har gitt bistand etter § 317). Advokaten må ha handlet med den nødvendige skyld. Spørsmålet her blir om gjerningspersonen kan bebreides for sitt handlingsvalg. Det avgjørende blir om gjerningspersonen forsto eller burde ha forstått at han foretok en ulovlig handling³¹, og det må ikke foreligge noen straffrihetsgrunner, jf. Straffeloven § 44 og § 46. I forhold til de personlige forutsetninger for straff i Straffelovens §§ 44 og 46, jf. alder, sinnssykdom, bevisstløshet hvilte den tidligere heleribestemmelsen på det syn at straffverdighet av heleriet er den samme uansett om den som har begått den opprinnelige forbrytelsen ikke kan straffes på grunn av bestemmelsen i § 44 og § 46. Dette ble også videreført i den nåværende § 317 tredje ledd.³² Med uttrykket ”straffbar handling” menes dermed alle former for straffbare handlinger, både forbrytelser og forseelser. Den straffbare handlingen kan også være en unnløstelse, jf. Straffelovens § 4.³³

Neste vilkår som følger av gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 317 er at det må være snakk om ”utbytte” fra en ”straffbar handling”. I lovforarbeidene³⁴ til bestemmelsen uttales det følgende om utbytte:

”Med utbytte menes noe som har vært anskaffet ved en straffbar handling eller som på annen måte står i nær sammenheng med en straffbar handling. Eksempler på utbytte er tyvegods, penger fra ran, ulovlig importerte våpen eller ulovlig fanget vilt, eller inntekter av narkotikasalg, spionasje eller hallikvirksomhet.”

Forarbeidene gir kun eksempler og setter ingen begrensninger for hva slags straffbare handlinger det må komme fra. Som eksempel kan det nevnes heleren som mottar tyvegods for en billig penge eller som en gave. Mottaksalternativet gir således uttrykk for

³¹ Se pkt 5 i del 3.

³² Den som overtrer første ledd eller annet ledd kan straffes selv om ingen kan straffes for handlingen utbyttet stammer fra på grunn av bestemmelsene i §§ 44 og 46.

³³ Harald Kippe og Asmund Seiersten: Spesiell strafferett og spesiallover s.263

³⁴ Ot. prp. nr.53 (1992-1993) s. 24-25

at det er straffbart å profitere på andres straffbare handlinger, mens bistandsalternativet gir uttrykk for at det er straffbart å bidra til at andre tjener penger på utbytte fra en straffbar handling. På denne måten gjør bestemmelsen det vanskeligere for de kriminelle å få benyttet utbytte som følge av den straffbare handlingen.

Det uttales videre:

”Ikke sjelden vil utbytte være penger. Men det kan også være fast eiendom, løsøre, en fordring eller et immaterielt retts gode.” En ”mistenkkelig person” kan for eksempel få en fast eiendom som belønning for en straffbar handling, og han bruker deretter en advokats bistand til å få solgt eiendommen.

Videre er det også blitt antatt i praksis at informasjon man har fått på grunn av en straffbar handling også kan betegnes som utbytte. Høyesterett har i Rt. 1995 s.1872 gitt støtte for dette med følgende sitat: *”En pinkode må derfor anses som et utbytte i straffeloven § 317 første ledds forstand når den skriver seg fra en straffbar handling”*. Utbytte omfatter også tjenester – herunder å være passasjer i en stjålet bil, jf. Rt. 1999 s. 386. Høyesterett uttaler her at utbyttet ved bilbrukstyper er at bilen brukes til å kjøre med - til transport. Hva om en advokat blir hentet av sin klient i en stjålet bil, kan advokaten da bli straffet for at han har mottatt en tjeneste som springer ut i fra en straffbar handling.

Det følger videre av forarbeidene ³⁵ at begrepet utbytte er *”såpass vidt at det i alle fall vil kunne dekke enkelte tilfeller hvor en straffbar handling har ført til sparte utgifter, men det må imidlertid tas forbehold om at utbytte ikke kan forstås synonymt med ”fordel”*.³⁶

Med utbytte menes derfor en formuesgode som har vært fremskaffet ved en straffbar handling eller som på annen måte står i nær sammenheng med en straffbar handling. Det er uten betydning om utbyttet er blitt endret eller ombyttet.

³⁵ Ot.prp. nr.53 (1992-1993) s. 24-25

³⁶ Ot.prp. nr.53 (1992-1993) s. 24-25

Straffeloven § 317 gjør det dermed straffbart for enhver som mottar utbyttet eller en del av det og som forsto eller burde ha forstått at utbyttet stammer fra en straffbar handling, jf det subjektive straffbarhetsvilkåret.³⁷ Dersom det er tilfellet så kan mottakeren selv bli skyldig i et lovbrudd, mens annet alternativ i bestemmelsen (bistandsalternativet) gjør det straffbart å bidra med at andre tjener penger på kriminalitet. Dette peker mot at noen ganger kan et forhold gå inn under begge gjerningsalternativet, således om A(advokat) mot vederlag bistår B(klient) med å sikre utbyttet av en straffbar handling. At A yter bistand til B med å sikre utbyttet av en straffbar handling, rammes av annet alternativ, men dersom han mottar betaling dekkes det av først alternativ. Denne bestemmelsen har dermed fått en utvidet anvendelsesområde.

Bistand til å gjøre om utbytte fra en straffbar handling til lovlig kilde er det som er hovedfokuset i denne avhandlingen. En advokat kan for eksempel gi bistand i forbindelse med salg av en fast eiendom som har blitt tilegnet på en ulovlig måte. Spørsmålet blir dermed om advokaten ”forsto eller burde ha forstått” at utbytte stammet fra en straffbar handling. Diverse momenter kan tas med i uaktsomhetsvurderingen. Disse momentene skal jeg redegjøre for i oppgavens kapittel 3. De lovpålagte pliktene som er oppstilt for en advokat ved ”handel” med ”mistenkelige personer” er viktige for å vurdere hvor aktsom en advokat skal være. Disse vil også kunne si noe om hvor langt undersøkelsesplikten strekker seg for en advokat.

2.5.4 Unntaket i straffeloven § 317 syvende ledd

Det finnes imidlertid et unntak fra hovedregelen i straffeloven § 317 første ledd i bestemmelsen syvende ledd. Den lyder som følgende: *”Straff etter denne paragrafen får likevel ikke anvendelse på den som mottar utbyttet til vanlig underhold av seg eller andre fra en som plikter å yte slikt underhold, eller på den som mottar utbyttet som normalt vederlag for vanlige forbruksvarer, bruksting eller tjenester.”*

³⁷ Se redegjørelse av det subjektive vilkåret i kapittel 4

Det ligger imidlertid en begrensning i dette ved at det etter ordlyden må dreie seg om ”vanlig” underhold. En problemstilling som melder seg er hvordan advokaten skal forholde seg til dette unntaket. Etter en naturlig språklig forståelse av ordlyden er en advokat straffri dersom han utfører en vanlig juridisk tjeneste og mottar utbytte av en straffbar handling som betaling for denne tjenesten. At tjenesten må være ”vanlig” innebærer at advokaten ikke vil være straffri dersom han hjelper til med å hvitvaske pengene. Da vil handlingen kunne omfattes av bistandsalternativet i første ledd. Til tross for at det følger av syvende ledd at man er straffri dersom man har mottatt utbyttet som normalt vederlag for vanlige tjenester må advokaten imidlertid oppfylle de lovpålagte pliktene som følger av hvitvaskingsloven. Jeg vil komme tilbake til unntaket i § 317 syvende ledd ved subsumsjonsdrøftelsen.

Jeg vil før jeg går inn på advokatens lovpålagte plikter redegjøre for begrepet hvitvasking. Dette anser jeg som viktig for å kunne forstå hvitvaskingslovens relevans og vekt for bistandsalternativet og uaktsomhetskravet i straffeloven § 317.

Begrepet hvitvasking er ikke definert i straffeloven eller hvitvaskingsloven³⁸. Hvitvaskingsbegrepet er et relativt nytt begrep i norsk rettshistorie, og den har sin opprinnelse fra USA på 1930-tallet. Begrepet kom som et resultat av måten kriminelle organisasjoner hvitvasket penger fra kriminell virksomhet. Den kriminelle investerte på denne tiden mye penger i forretningsvirksomheter av type myntvaskerier, og benyttet disse som alibi for sine inntekter fra ulike kriminelle handlinger, herav uttrykket ”money laundering”.³⁹

Det er vanskelig å gi en konkret definisjon av begrepet hvitvasking, men med utgangspunkt i straffeloven § 317 kan vi si at hvitvasking innebærer: ”at en advokat yter bistand til å sikre utbytte av en kriminell handling, slik at man får utbytte til å fremstå som ervervet på

³⁸ Se redegjørelse av Hvitvaskingsloven i oppgavens kapittel 3 punkt 3.2

³⁹ Rapport om organisert kriminalitet, s. 52.

lovlig måte”.⁴⁰ Hvitvasking kan videre sies å være den prosessen som finner sted når man omdanner utbytte fra en straffbar handling, ofte kontanter, til midler som tilsynelatende har en legitim opprinnelse med den hensikt at man ønsker å skjule utbyttes opprinnelse. I denne prosessen kan en advokat bli spurt om han vil bidra med rådgivning og dens prosess uten at han er klar over hvor pengene stammer fra.

En grunn for at lovgiver ikke har oppstilt noen definisjon på hvitvaskingsbegrepet er at man ved en definisjon kan risikere å utelate handlinger som burde omfattes av hvitvaskingsreglene.

Departementet kom til samme resultat i forarbeidene til den nye hvitvaskingsloven der det uttales følgende: *”Departementet er enig med utvalget i at en eventuell definisjon av begrepet hvitvasking ville måtte blir relativt omfattende og er på denne bakgrunn ikke sikker på at en slik definisjon ville være klargjørende. Lovens tittel i sammenheng med formålsparagrafen gir etter departementets syn en god oversikt over hva loven handler om. Ettersom begrepet hvitvasking heller ikke brukes i de materielle bestemmelsene ser departementet i likhet med utvalget, ikke behov for en definisjon av begrepet⁴¹”.*

I EU`s rådsdirektiv artikkel 1c fra 1991⁴² og de senere hvitvaskingsdirektivene er det imidlertid forsøkt å definere hvitvasking. Definisjonen er i hovedsak samsvarende med definisjonen i annet og tredje hvitvaskingsdirektiv og lyder følgende:

- *”Med hvitvasking av utbytte menes bl.a. konvertering eller overføring med det formål å fortie eller tilsløre formuesgodenes ulovlige opprinnelse eller å hjelpe personer som er involvert i den kriminelle handlingen, til å unndra seg de rettslige konsekvensene av handlingen,*

⁴⁰ Ot.prp. nr 53 (1992-93) s.3.

⁴¹ Ot.prp. nr 3 (2008-2009) s.23

⁴² Direktiv 1991/308/EØF.

- fortielse eller tilsløring av formuesgodenes art, opprinnelse, lokalisering, plassering eller bevegelser eller av den egentlige eiendomsretten til slike formuesgoder eller rettigheter knyttet til dem, og
- erverv, besittelse eller bruk.”

Denne definisjonen er mer nøyaktig, enn den vanlige beskrivelsen som kommer til uttrykk i forarbeidene,⁴³ da den nevner ulike typer hvitvaskingshandlinger. Handlingene som blir nevnt her er nesten de samme som blir nevnt i straffeloven § 317, første ledd, med unntak av at besittelse av utbytte er også oppregnet som hvitvasking etter EU`s rådsdirektiv.

Hvitvasking er en del av de formuesforbrytelsene som favnes av begrepet ”økonomisk kriminalitet”. Økonomisk kriminalitet er et begrep for en rekke lovbrudd. Det er profittmotiverte, lovstridige handlinger som begås innenfor, eller med utspring i en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller utgir seg for å være – lovlig.

Den økonomiske kriminaliteten stiller samfunnet overfor store utfordringer og er en vedvarende trussel mot grunnleggende verdier som den norske velferdsstaten er tuftet på. Det forekommer at økonomisk kriminalitet rammer enkeltindivider direkte, men oftest er det selskapsinteresser eller ideelle eller offentlige interesser – det vil si oss alle – som blir skadelidende.

Eksempler på økonomisk kriminalitet er skatte- og avgiftsunndragelser, brudd på konkurranselovgivningen, korrupsjon, konkurskriminalitet, økonomisk utroskap, bedrageri og underslag, brudd på regnskapsbestemmelser, piratkopiering, misbruk av offentlige støtteordninger, fiskerikriminalitet, innsidehandel og kursmanipulasjon. Et ønske om gevinst og vinning på en straffbar måte. Hvitvasking tar stadig nye former. Ved profittmotivert kriminalitet vil det som regel oppstå behov for hvitvasking av utbyttet. Hvitvasking vil si å gjøre utbytte fra straffbare handlinger om til ”lovlig”

⁴³ Ot.prp. nr 53 (1992-93) s. 3

inntekt/formuesøkning. Her kan advokatens kunnskap bety veldig mye for klienten slik at deres ønske om hvitvasking går så problemfritt som mulig.

Hvitvasking er en del av de formuesforbrytelsene som favnes av begrepet ”økonomisk kriminalitet”. Økonomisk kriminalitet er et begrep for en rekke lovbrudd. Det er profittmotiverte, lovstridige handlinger som begås innenfor, eller med utspring i en økonomisk virksomhet som i seg selv er – eller utgir seg for å være – lovlig.

Den økonomiske kriminaliteten stiller samfunnet overfor store utfordringer og er en vedvarende trussel mot grunnleggende verdier som den norske velferdsstaten er bygget på. Det forekommer at økonomisk kriminalitet rammer enkeltindivider direkte, men oftest er det selskapsinteresser eller ideelle eller offentlige interesser – det vil si oss alle – som blir skadelidende, i form av avgift- og skatteunndragelser, brudd på konkurranselovgivningen, korrupsjon, konkurskriminalitet, økonomisk utroskap, bedrageri og underslag, brudd på regnskapsbestemmelser, piratkopiering, misbruk av offentlige støtteordninger, fiskerikriminalitet, innsidehandel og kursmanipulasjon. Et ønske om gevinst og vinning på en straffbar måte står sentral i deres tankegang.

Ved profittmotivert kriminalitet vil det som regel oppstå behov for hvitvasking av utbyttet. Hvitvasking vil si å gjøre utbytte fra straffbare handlinger om til ”lovlig” inntekt/formuesøkning. Her kan advokatens kunnskap på forskjellige juridiske områder bety veldig mye for klienten slik at deres ønske om hvitvasking går så problemfritt som mulig. Men her er det en fallgrube for advokaten. Han er pålagt etter Hvitvaskingsloven og advokatforskriften å være oppmerksom på at han kan bli utnyttet til hvitvasking, derfor er advokatens våkenhet viktig, slik at han unngår å bli straffeforfulgt på bakgrunn av at uaktsomhet bistand til å sikre utbytte fra en straffbar handling er gjort straffbar, jf. Straffeloven § 317 sjette ledd og Hvitvaskingslovens § 28. Særtrekk ved bestemmelsen i straffeloven § 317 er at den rammer en videre befatning med et utbytte fra en annen straffbar handling. Straff etter denne bestemmelsen krever altså en

forutgående straffbar handling, og det er dette som gjør bestemmelsen mer kompleks enn de tradisjonelle formues- og vinningsforbrytelsene.

Slike straffbare handlinger kan f.eks. være ulovlig spritsalg, smugling, salg av narkotika, skatteunndragelse, ran, underslag, bedrageri og tyveri. For å skjule utbyttet benytter de kriminelle ofte kontantbaserte virksomheter som skalkeskjul. Slike virksomheter kan f.eks. være bruktbilhandel, renseri, videoutleie, grønnsakhandel, bygg og anlegg, barer og restauranter. I regnskapet blander de kriminelle lovlige og ulovlige inntekter, og rapporterer det samlede beløpet som lovlig inntekt. I tillegg fører de fiktive utgifter i regnskapet. Dermed får de også minimal skatt.

Det er gjort store fremskritt i kampen mot hvitvasking de siste ti årene, men hvitvasking tar stadig nye former, derfor kreves det en kontinuerlig nytenking og årvåkenhet, slik at lovgivningen⁴⁴ kan holde tritt med eller ligge i forkant av de kriminelle kreftene i markedet. Hvitvaskingsloven pålegger advokater undersøkelse og rapporteringsplikt ved mistanke om hvitvasking. Dette er detaljerte pliktregler som har blitt vedtatt av stortinget for å bekjempe hvitvasking. Redegjørelse av disse er viktig for å kunne gi en utfyllende redegjørelse av innholdet i aktsomhetsvurderingen slik at vi kan stadfeste hvilke plikter som foreligger for advokaten og hvilke unntak som kan gjøres gjeldende. Disse momentene er viktig for å stadfeste hvor langt advokatens undersøkelsesplikt strekker ved handel/bistand med mistenkelige personer, og om advokaten således på grunn av sin uaktsomhet kan bli straffeforfulgt.

Jeg skal i det følgende redegjøre for de lovpålagte pliktene som advokaten er omfattet av ved ”handel” med ”mistenkelige personer.” Dette for å kunne stadfeste aktsomhetsnormen på strafferettensområde.

⁴⁴ Lovgiver har for å følge tritt med utviklingen allerede vedtatt en ny hvitvaskingslov som vil tre i kraft i 15.4.2009.

3 Advokatens lovpålagte plikter

3.1 Innledning

Det forutsettes videre i avhandlingen at det kan oppstå tilfeller som kan falle under gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 317, og advokaten kan således bevisst eller ubevisst bidra til hvitvasking. I norsk rettspraksis er det tre tilfeller der en advokat har blitt tiltalt for brudd på gjerningsbeskrivelsen i straffeloven § 317. Den nevnte saken innledningsvis, der to advokater var tiltalt for bistand til å innkreve utbytte fra en straffbar handling for mistenkelige personer. I tillegg er det vært to tilfeller der advokater har blitt tiltalt for å ha brutt gjerningsbeskrivelsen i Straffeloven § 317.

Advokater tilbyr tjenester som etter lovgivers sitt syn er svært utsatt for å bli misbrukt i hvitvaskingsøyemed. Det er av den grunn viktig for å bekjempe hvitvasking og økonomisk kriminalitet at advokater pålegges en plikt til å undersøke – og eventuell rapportere om mistenkelige transaksjoner⁴⁵.

Dersom en advokat forsettelig bidrar til hvitvasking faller advokaten helt klart inn under lovens gjerningsbeskrivelse, og advokaten kan dermed bli straffverdig. Spørsmålet blir imidlertid i de tilfellene der en advokat ved uaktsomhet bidrar til hvitvasking eller heleri. Kan advokaten på grunn av sitt subjektive forhold bli straffet etter § 317? Dette er avhengig av de retningslinjer rettspraksis og lovgivningen har oppstilt for aktsomhetskravet på strafferettensområde.

Advokater har gjennom flere lover og forskrifter blitt pålagt plikter ved bistand til sine klienter. Disse pliktene er viktig for å kunne stadfeste hvor langt undersøkelsesplikten rekker. Og hvilke momenter som kan oppstille for aktsomhetsnormen i strafferetten for advokater.

⁴⁵ Ot.prp. 79 (2003-2004) s. 36-37

Jeg vil systematisk redegjøre for advokatens lovpålagte plikter nedenfor.

3.2 Hvitvaskingsloven

Den tekniske utviklingen har ført til at det tar meget kort tid, og er meget enkelt, å overføre store pengebeløp rundt om i verden. Det kan med andre ord være meget enkelt å skjule eller sikre et utbytte av en straffbar handling. Dette har nødvendiggjort et meldesystem for mistenkelige transaksjoner. I Norge har vi hatt dette meldesystemet siden 1992⁴⁶. Det har vist seg at den oversikten over pengestrømmer som følger av meldesystemet, gir informasjon om straffbare handlinger som ellers vanskelig ville la seg avdekke.

Lov 20. juni 2003 nr. 41 om tiltak mot hvitvasking av utbytte av straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven) trådte i kraft 1. januar 2004. Samtidig med selve hvitvaskingsloven, trådte en egen forskrift⁴⁷ om hvitvasking i kraft. Forskriften gir utfyllende bestemmelser til loven. Hvitvaskingsloven er en viktig redskap for å bekjempe hvitvasking. Den skal i likhet med bestemmelsen i straffelovens § 317 forebygge og bekjempe hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger, derfor er en redegjørelse av denne loven viktig. Straffelovens § 317 gjerningsbeskrivelse gir kun straffebudet. Det vil si at den forteller at det er forbudt å gi bistand til å sikre utbytte fra en straffbar handling for en annen(hvitvasking), mens hvitvaskingsloven oppstiller diverse plikter for en advokat ved handel med mistenkelige personer. Disse pliktene setter grensen for aktsomhetsnormen i straffelovens § 317 sjette ledd.

Det må imidlertid bemerkes at en ny lov om tiltak mot hvitvasking og terrorvirksomhet er vedtatt og vil trå i kraft 15.4.2009⁴⁸. Dette for å tilpasse lovgivningen til den tredje EU-

⁴⁶ Finansieringsvirksomhetsloven § 2-17 tredje ledd (opphevet lov)

⁴⁷ For 2003-12-10 nr. 1487

⁴⁸ Lov 6.3.2009 nr. 11 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.

direktivet fra 2005⁴⁹ om at identifikasjonsopplysninger om en kunde, skal følges gjennom hele transaksjonen. Gjennomføringen av tredje hvitvaskingsdirektiv nødvendiggjør en betydelig revisjon og utvidelse av det norske hvitvaskingsregelverket. Hvitvaskingsloven fra 2004 gjennomførte EUs annet hvitvaskingsdirektiv⁵⁰ og noen av Financial Action Taks Force`s (FATF)⁵¹ anbefalinger mot terrorfinansiering, mens hvitvaskingsloven fra 2009 vil gjennomføre EUs tredje hvitvaskings direktiv⁵² Bakgrunnen for dette er Norges internasjonale forpliktelser etter EØS retten og FATF`s anbefalinger i rapporten utarbeidet av FATF i 2005.⁵³

Store deler av direktivets bestemmelser er nye i forhold til tidligere hvitvaskingsdirektiver, med blant annet forsterket kunderegistrering, kontrolltiltak, undersøkelses – og rapporteringsplikt. I den nye hvitvaskingsloven er alle pliktene inntatt i separate bestemmelser, dette for å få en bedre og mer oversiktelig lovteknisk fremstilling.

”Hovedformålet med tredje hvitvaskingsdirektivet er å forhindre hvitvasking av penger og terrorfinansiering, med et felles regelverk som er forenlig med den øvrige fellesskapsretten, jf EØS retten. Regelverket skal blant annet hindre misbruk av den frie kapitalbevegelse og adgangen til å yte finansielle tjenester, og forebygge at stabiliteten og omdømmet til det finansielle system ikke skades. Sentrale virkemidler er plikt til kundeidentifikasjon og registrering av kundeopplysninger, undersøkelsesplikt og rapporteringsplikt for finansinstitusjoner og advokater som utøver virksomhet som i særlig grad kan tenkes å bli brukt til hvitvasking og terrorfinansiering.”⁵⁴

⁴⁹ Direktiv 2005/60/EF

⁵⁰ Direktiv 2001/97/EF

⁵¹ FATF: Inter-statlig organisasjon opprettet i 1989 av G7 landene der formål er bekjempelse av hvitvasking og terrorfinansiering, og som Norge aktivt deltar i siden 1991. FATF har 34 medlemmer. FATF er mest kjent for sine 40 anbefalinger mot hvitvasking, samt for sine 8 spesialanbefalinger mot terrorvirksomhet.

⁵² Direktiv 2005/60/EF

⁵³ Rapport av 10. juni 2005 fra FATF

⁵⁴ Ot.prp. nr 3 (2008-2009) s. 12

Hensynet bak hvitvaskingsloven er begrunnet med samfunnsutviklingen på det globale finansmarkedet. Utviklingen innen informasjonsteknologi har gjort det stadig enklere for kriminelle å hvitvaske midler fra kriminelle handlinger. Det er blitt stadig enklere og raskere å overføre penger både innenlands og over landegrensene. Et annet hensyn bak lovgivningen er å beskytte advokater og andre aktører som finansinstitutter, bank og lignende mot å bli utnyttet som hvitvaskingskanaler ved å lovpålegge de noen grunnleggende plikter.

Den største trusselen med hvitvasking vil imidlertid være finansiering av terrorformål, som har ekspandert i stor grad etter terroraksjonen mot Twin Tower i New York, 11. september 2001. Dette er en av endringene som gjør seg gjeldende i stor grad i den nye hvitvaskingsloven. Her er formålsparagrafen endret til også å omfatte finansiering av terror virksomhet. Formålet i den nye hvitvaskingsloven § 1 lyder dermed følgende: *”Lovens formål er å forebygge og avdekke transaksjoner med tilknytning til utbytte av straffbare handlinger eller med tilknytning til terrorhandlingene.”*

Hvitvaskingsloven oppstiller diverse plikter for de rapporteringspliktige ved handel med deres klienter. Advokater er omfattet av hvitvaskingslovens personkrets. Disse kalles i loven ”rapporteringspliktige” og reguleres av lovens § 2, jf § 4. *”Advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter selvstendig juridisk bistand”*. Angivelse av personkretsen bygger på definisjonen av rettshjelpvirksomhet i domstolloven⁵⁵ § 218 første ledd, dog slik at loven kun omfatter de som yter ”selvstendig” juridisk bistand. Dette innebærer at husadvokater og interne juridiske rådgivere mv. ikke omfattes⁵⁶. Det følger av lovens ordlyd at advokaten må drive *”selvstendig juridisk bistand”*. Forarbeidene definerer ikke begrepene *”selvstendig juridisk bistand”* og *”husadvokat”* nærmere, men definerer lovens materielle innhold. En naturlig språklig forståelse av begrepet *”husadvokat”* peker mot de advokater som kun jobber for din arbeidsgiver, uten å opptre for en utenforstående klient. Disse er således ikke omfattet av lovens personkrets.

⁵⁵ Lov 13.8.1914 nr. 5 om domstolene.

⁵⁶ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 37.

Det er videre et vilkår i § 4 annet ledd at situasjoner som nevnt i § 4 annet ledd nr. 7 har skjedd *"i utøvelsen av deres yrke"*. Hensikten bak vilkåret var at departementet ønsket å avgrense rekkevidden av reglene for fysiske personer til å gjelde under utøvelsen av deres profesjon⁵⁷. Hvitvaskingslovens begrep *"å bistå"* skal etter departementets mening forstås på samme måte som å *"yte bistand"* etter straffeloven § 317. *"Å bistå"* eller *"å opptre på vegne av klienter ved planlegging eller utførelse"* er i loven to likestilte vilkår.

Et moment i vurderingen om advokaten har bistått, er om det foreligger et kundeforhold. Etter hvitvaskingsforskriften § 2 femte ledd jf første ledd anses et kundeforhold etablert når en har *"påttatt seg et oppdrag som nevnt i hvitvaskingsloven § 4 annet ledd nr. 7."*

Rapportpliktig personkrets i den nye hvitvaskingsloven fra 2009 er i samsvar med hvitvaskingsloven fra 2004.

3.2.1 Advokatens plikter etter Hvitvaskingsloven

Det er først og fremst kundekontroll, registrering, rapportering og undersøkelsesplikt som er de mest sentrale pliktene etter Hvitvaskingsloven. I den forbindelse vil også advokatens taushetsplikt være sentral i subsumsjonsdrøftelsen. Spørsmålet blir om brudd på advokatens taushetsplikt kan forsvares?

Norge har et sterkt personvernssystem,⁵⁸ derfor finner jeg det interessant å se hvilke begrunnelser lovgiver har for å sette til side en advokats taushetsplikt på denne måten. Videre vil jeg se på hvilket grunnlag og hensyn undersøkelses - og rapporteringsplikten er bygget på? Spørsmålet blir da om hensynene bak rapporteringsplikten, det vil si brudd på taushetsplikten, ivaretar formålene bak hvitvaskingsloven. Vil hensynet til samfunnet være større enn hensynet til den individuelle personvern?

⁵⁷ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 48

⁵⁸ EMK art 8, SP-rettingheter, Grunnloven, personvernloven osv.

Den helt sentrale bestemmelsen om undersøkelse – og rapporteringsplikt etter den gjeldende⁵⁹ hvitvaskingsloven er § 7. Den samme bestemmelsen omhandler også det som kommer forut i tid, nemlig undersøkelsesplikten. I den nye hvitvaskingsloven er denne plikten imidlertid lovfestet i lovens kapittel 3 jf. §§ 17 -18 med noe utvidet forklaring og presisering av registrering, undersøkelse og rapporteringsplikt. Kapittel 2 er imidlertid den endringen som har hatt størst fokus og endring i den nye hvitvaskingsloven. Sammenlignet med første og annet hvitvaskingsdirektiv, er kravene til kontrolltiltak utvidet og presisert i det tredje hvitvaskingsdirektivet.

Lovgiver bruker uttrykket ”kjenn-din-kunde”-prinsippet” for å tydeliggjøre mening med denne lovendringen. Dette vitner om en ønske fra lovgiver om en tettere oppfølging av de kunder som benytter seg av bistand fra advokater, finansinstitusjoner og andre juridiske personer som er omfattet av lovens anvendelsesområde.

Et sentralt utslag av ”kjenn-din-kunde”-prinsippet er direktivets krav om at institusjoner og personer, for eksempel en advokat, skal identifisere klienter, og bekrefte klientens identitet i mye større grad enn det som fulgte av det første og andre hvitvaskingsdirektivet. I tillegg er det en viktig nyhet i den nye hvitvaskingsloven som pålegger en plikt til å foreta en løpende oppfølging av etablerte kundeforhold, jf. direktivets uttrykk ”ongoing monitoring”.⁶⁰

Hvitvaskingsloven § 7 lyder som følger (mine bemerkninger i parentes):

”Dersom rapporteringspliktige(advokaten) har mistanke om at en transaksjon har tilknytning til utbytte av en straffbar handling eller til forhold som rammes av straffeloven § 147a eller § 147b, skal det foretas nærmere undersøkelser for å få bekreftet eller avkreftet mistanken. Plikten gjelder også for den rapporteringspliktiges(advokatens) ansatte.”

⁵⁹ Ved innlevering av denne avhandlingen har den nye Hvitvaskingsloven trådt i kraft. Jeg vil imidlertid fortsette å bruke begrepet gjeldende Hvitvaskingslov for loven fra 2004.

⁶⁰ Tredje hvitvaskingsdirektiv (Direktiv 2005/60/EF) kapittel 2

”Dersom undersøkelsene ikke har avkreftet mistanken, skal den rapporteringspliktige(advokaten) av eget tiltak oversende opplysninger til ØKOKRIM om den aktuelle transaksjonen og om de forhold som har medført mistanke. Den rapporteringspliktige(advokaten) og ansatte skal på forespørsel gi ØKOKRIM alle nødvendige opplysninger om transaksjonen og mistanken.”

”Kunder(klienter) eller tredjepersoner skal ikke gjøres kjent med at det er blitt oversendt opplysninger til ØKOKRIM.”

Hvitvaskingsloven § 7 legger opp til en «tretrinnsprosess»: Mistanke – undersøkelser – og eventuell rapporteringsplikt. Systemet er slik at dersom en advokat gjennom utøvelsen av sitt yrke får mistanke som beskrevet i § 7, skal det foretas nærmere undersøkelser. Dersom disse undersøkelsene ikke avkrefter den mistanken man har, skal det rapporteres til Økokrim.

Første vilkår for at undersøkelsesplikten skal inntre er at mistanken gjelder en ”transaksjon”. Hvitvaskingslovens materielle bestemmelser benytter uttrykket ”transaksjon som har tilknytning til utbytte av en straffbar handling”. Begrepet ”transaksjon” er definert i hvitvaskingsloven § 2 nr. 2 som ”enhver overføring, formidling, ombytting eller plassering av formuesgoder”. Det er lagt til grunn i forarbeidene at begrepet skal tolkes vidt, jf. Ot.prp.nr.72 (2002-2003) punkt. 4.3. ”For eksempel anses åpning av konto, leie av bankboks og søknad om lån som en transaksjon”. For begrepet ”utbytte” legges til grunn samme forståelse som etter straffeloven § 317, jf. Ot.prp.nr.72 (2002-2003) punkt. 4.3. Uttrykket ”straffbar handling” må etter sin ordlyd forstås som enhver straffbar handling og inkluderer både forbrytelser og forseelser⁶¹.

Dermed kan vi si at det i første rekke foreligger en plikt for advokaten til å gjøre nærmere undersøkelser dersom advokaten fatter mistanke til at en transaksjon har befatning med

⁶¹ Se pkt 2.5.3 for en utfyllende redegjørelse for hva som ligger i begrepene ”utbytte” og ”straffbar handling”.

økonomisk kriminalitet. Formålet med dette er å bekrefte eller avkrefte mistanken. Dersom advokaten ikke er i stand til å avkrefte mistanken, må advokaten sende rapport til ØKOKRIM. Dette betyr at alle opplysninger angående transaksjonen, avsender, mottaker, beløp med mer, blir sendt til ØKOKRIM for nærmere utredelse. Lovgiver uttaler at for å sende en slik melding er det tilstrekkelig at advokaten bare har ”vag” mistanke.⁶² Dette innebærer imidlertid et stort ansvar, fordi advokatens rapportering kan ende i anmeldelse.

I hvitvaskingsforskriften⁶³ § 12 første ledd er det gitt anvisning på diverse forhold som kan utløse plikten til å foreta nærmere undersøkelser. ” *Forhold som kan utløse undersøkelsesplikt etter hvitvaskingsloven § 17 kan være at transaksjonen synes å mangle et legitimt formål, er usedvanlig stor eller kompleks, er uvanlig i forhold til kundens kjente forretningsmessige eller personlige transaksjoner, foretas til eller fra en kunde i et land eller område som ikke har tilfredsstillende tiltak mot handlinger som beskrevet i straffeloven § 317 og § 147b eller på annen måte har en uvanlig karakter*”. Disse anvisningene er for det meste i tråd med gjeldene praksis, jf. Første og annet hvitvaskingsdirektiv.

Som det fremgår av understrekningene mine så har forskriften ramset opp flere ”signal” på mulig hvitvasking. Disse momentene er ikke uttømmende, og er kun ment som eksempler. Lovgiver har i forarbeidene⁶⁴ til den nye hvitvaskingsloven uttalt at ved avgjørelsen av hva som omfattes av begrepet ”mistanke” skal det legges til grunn en lav terskel. Enhver mistanke vil i utgangspunktet kunne oppfylle kriteriet til å foreta nærmere undersøkelser.

Undersøkelses- og rapporteringsplikten i den nye lovens §§ 16 og 17 er i det vesentlige en videreføring av reglene i gjeldende hvitvaskingslovs § 7.

⁶² www.hvitvasking.no

⁶³ FOR 2009-03-13 nr 302: Forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.

⁶⁴ Ot.prp. nr 3 (2008-2009) pkt. 5.2.3.2

Noen andre momenter i vurderingen om hvilke og hvor omfattende undersøkelsesplikten skal være, kan også utledes fra bestemmelsene i kapittel 2 om kundekontroll og løpende oppfølging. Hvitvaskingsloven⁶⁵ kapittel 2 om kundekontroll er de bestemmelsene som har blitt mest presisert og endret ved inkorporering av det tredje hvitvaskingsdirektivet. Sammenlignet med første og annet hvitvaskingsdirektiv, er kravene til tiltak utvidet og ytterligere presisert, jf prinsippet om ”kjenn-din-kunde”. Advokater som omfattes av hvitvaskingsloven er pålagt å gjennomføre rutiner for identitetskontroll ved etablering av kundeforhold, uavhengig av om det foreligger mistanke om hvitvasking eller ikke. Som hovedregel skal slik identitetskontroll gjøres ved kundens personlige fremmøte med fremvisning av legitimasjon og ved juridisk person skal firmaattest fremlegges, jf. hvitvaskingsloven § 5. Det uttales i forarbeidene at meningen med ytterligere presisering av disse pliktene er å pålegge de rapporteringspliktige (advokaten) en plikt til en risikobasert vurdering av kunden. Med dette siktes det til at en advokat skal foreta en identifikasjon av kunder ved etablering av klientforhold, ved transaksjoner over et visst beløp og ved mistanke om hvitvasking av penger. I forhold til risikobasert vurdering presiseres det i forarbeidene at en advokat skal utføre kontrolltiltak som står i forhold til risikoen for hvitvasking og terrorfinansiering. Bestemmelsene bygger på en forutsetning om at risikoen for hvitvasking er forskjellig, avhengig av blant annet kundetype og virksomhetsområde, og at risikoen vil kunne endre seg over tid. Ressurser bør følgelig benyttes der behovet for tiltak er størst. Prinsippet om risikobasert kundekontroll og løpende oppfølging viser seg også ved at direktivet⁶⁶ sonderer mellom tre ulike nivåer; alminnelig kundekontroll og løpende oppfølging, tilfeller hvor det er krav om forsterkede kontrolltiltak og tilfeller hvor det anses tilstrekkelig med forenklede kontrolltiltak. Sistnevnte nivå medfører i realiteten unntak fra plikten til å foreta kundekontroll. Forskriften til den nye hvitvaskingslovens angir enkelte situasjoner hvor det skal anvendes skjerpede kontrolltiltak, men fastslår et generelt krav om skjerpede tiltak i situasjoner som kan representere høy risiko for hvitvasking eller terrorfinansiering.

⁶⁵ Lov 6.3.2009 nr. 11 om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.

⁶⁶ Direktiv 2005/60/EF

Momenter som her skal angi hvor omfattende registrering og kontroll skal være er: ”*type kunde, kundeforhold, produkt eller transaksjon*”⁶⁷, men disse momentene er kun en eksemplifisering, og ikke noen uttømmende liste.

Prinsippet om risikobasert kundekontroll og en tettere oppfølging av klienter står sentralt i den nye hvitvaskingsloven som et ledd ved gjennomføringen av det tredje hvitvaskingsdirektivet. Et godt forhold og oppfølging av klienten vil bidra med at advokaten har større forutsetning for å kunne vurdere hvilke kontrolltiltak og på hvilket nivå undersøkelsen skal foretas.

Opplysninger om en klient skal etter den nye Hvitvaskingsloven § 8 registreres. Hvilke opplysninger som skal registreres følger av lovens ordlyd. Jeg velger ikke å gå nærmere inn på denne bestemmelsen.

I hvitvaskingsloven fra 2004 er kundekontroll og tiltak lovhjemmet i § 5, mens i den nye hvitvaskingsloven er hele prosessen fra etablering av et klientforhold til avslutning lovhjemmet i flere bestemmelser, jf Kap 2. §§ 5 til 16.

Tidligere hadde vi regler om undersøkelse og rapporteringsplikt i finansieringsvirksomhetsloven § 2-17, men med et snevrere omfang, blant annet i forhold til rapporteringsplikten. Denne bestemmelsen ble imidlertid opphevet da hvitvaskingsloven trådte i kraft. I hvitvaskingsloven er personkretsen av rapporteringspliktige betraktelig utvidet. Dette ble ansett nødvendig da metodene for å skjule opprinnelsen av økonomisk utbytte på illegalt grunnlag stadig blir mer kreative slik at det ikke bare er finansinstitusjoner som berøres av dette. For å bekjempe økonomisk kriminalitet ble det ansett nødvendig at også ikke-finansielle institusjoner, som advokater ble pålagt en rapporteringsplikt på lik linje som finansinstitusjoner.

⁶⁷ Ot.prp. nr. 3 (2008-2009) pkt. 4.2.5

I forhold til når rapporteringsplikten tiltrer, hviler hvitvaskingsloven fra 2004 § 9 på den hovedregel at en advokat ikke skal gjennomføre transaksjoner som medfører undersøkelsesplikt før Økokrim er underrettet. Men som unntak så er det oppstilt to tilfeller der en transaksjonen allikevel kan gjennomføres dersom det *”ikke er mulig å la være å gjennomføre den”*, eller dersom unnlattelse av å gjennomføre *”transaksjonen ville vanskeliggjøre etterforskningen”*. I så fall skal Økokrim underrettes umiddelbart etter at transaksjonen er gjennomført. Denne reglen videreføres i den nye lovens § 19 med samme innhold.

De pliktene som jeg ovenfor har redegjort for oppstiller grenser for aktsomhetsnormen.⁶⁸ Et annet viktig regelsett for advokater er reglene er advokatforskriften⁶⁹ kapittel 12.

3.3 Plikter etter advokatforskriften

I advokatforenings etiske regler⁷⁰ pkt 3.1.8 heter det: *”en advokat skal frasi seg et oppdrag hvis han får mistanke om at det omfatter en transaksjon som vil medføre hvitvasking av penger og klienten ikke er villig til å avstå fra å gjennomføre transaksjonen.”* I følge advokatforeningens kommentar til reglene for god advokatskikk innbærer den nevnte forskriften en plikt for advokaten til å fratse, dersom han får en alvorlig mistanke om at oppdraget omfatter en hvitvaskingstransaksjon, jf. Etiklutvalgets innstilling side 31. Denne plikten ble inntatt som et ledd i bekjempelsen av hvitvasking av penger. I ettertid har man fått regler i hvitvaskingsloven som supplerer de etiske regler og langt på vei gjør disse overflødige.

Det må foreligge en mistanke om at det dreier seg om hvitvasking av penger, før advokaten kan frasi seg oppdraget. Sikker viten kreves altså ikke. Men mistanken kan ikke være

⁶⁸ Se redegjørelse av aktsomhetsnormen i kapittel 4

⁶⁹ Advokatforskriften (FOR-1996-12-20-1161)

⁷⁰ Advokatforskriften (FOR-1996-12-20-1161) Kap 12

grunnløs. I den mønsterbestemmelse som CCBE⁷¹ utarbeidet og som ligger til grunn for den norske bestemmelsen, var det et krav at mistanken skulle være alvorlig (*“seriously suspect that”*), jf. Etiklutvalget, Innstilling, s. 31. Dette må også være veiledende for tolkningen av den norske regelen. Det følger her en plikt til å fratse dersom det er *“alvorlig”* mistanke, noe som er en strengere krav enn hvitvaskingsloven plikt til rapportering til Økokrim, som pålegger plikt dersom man har en *“vag”* mistanke. Ingen meldeplikt til Økokrim følger av disse reglene. Meldeplikten i hvitvaskingsloven får dermed forrang, jf. Lex superiorprinsippet.

I tillegg er det et vilkår etter advokatforskriften at advokaten har tatt forholdet opp med klienten og at klienten til tross for dette vil gjennomføre transaksjonen.

At det er krav til *“alvorlig mistanke”* må ses i sammenheng med reglene i advokatforskriftens pkt.3.1.6 som påpeker at det er strenge regler for å kunne trekke seg fra et oppdrag som advokaten har påtatt seg, da dette kan føre til rettstap for klienten. Disse reglene oppstiller også noen momenter i vurdering av hvor omfattende advokatens undersøkelsesplikt skal rekke ved handel med mistenkelige personer.

De færreste advokater vil argumentere mot at det er viktig å bekjempe heleri og hvitvasking. Derfor er disse reglene viktige for å kunne bekjempe denne type kriminalitet som skader samfunnet i stor grad. At sentrale aktører i samfunnet har en plikt til å melde om mistenkelig transaksjoner, bidrar til at de blir bevisst på dette problemet. De kan dermed ikke påberope seg rettslig villfarelse, jf straffeloven § 42. I tillegg bidrar de rapporteringspliktige aktivt for at denne type kriminalitet ikke skal være lønnsomt ved og ikke yte dem bistand.

Imidlertid er en advokat i en helt annen stilling enn de fleste andre rapporteringspliktige personer i hvitvaskingsloven personkrets, som eksempel bankfunksjonærer og forhandlere. Advokat har som jobb å yte bistand og sørge for at enhver skyldig, uskyldig, mistenkelig, ikke mistenkelig person får en rettfærdig rettergang til å belyse sin sak for domstolene.

⁷¹ The Council of Bars and Law Societies of the European Union. Et samarbeidsorgan for advokatforeningene i Europa.

I tillegg er advokater svært opptatt av at det er tillitsforholdet mellom seg og sine klienter, og ønsker i utgangspunktet ikke å rapportere sine klienter.

3.4 Hvitvaskingslovens unntak fra rapporteringsplikten, jf taushetsplikten.

Etter departementets vurdering tilsier det særlige forholdet mellom en advokat og dennes klient at en burde ha et unntak fra rapporteringsplikten i nærmere angitte situasjoner⁷². På bakgrunn av dette ble det utarbeidet to forslag fra arbeidsgruppen som regulerte unntaket til rapporteringsplikten. Det ene ga advokater unntak fra rapporteringsplikten kun ved rettssak. Det andre ga i tillegg unntak ved arbeidet med å fastslå en klients rettsstilling.⁷³ Høringsinstansene var delte i sine syn på hvilket alternativ som var å foretrekke. Departementet falt til slutt på alternativ 2, som gir som gir det videste unntaket fra rapporteringsplikten.

Det må her presiseres at unntak fra rapporteringsplikten må vurderes i lys av at hvitvaskingslovens regelverk kun gjelder advokater i tilknytning til *”finansielle transaksjoner”*, jf § 4 annet ledd nr. 7.

Forarbeidene gir denne begrunnelsen for advokatens unntak til rapporteringsplikten.

*”Dersom det ikke gjøres unntak for arbeidet med å fastslå klientens rettstilstand, vil man kunne risikere at de som er usikker på sin rettsstilling unnlater å søke råd under frykt for å kunne bli angitt av egen advokat. Slik sett vil man neppe oppnå mye i forhold til lovens formål uten en slik bestemmelse.”*⁷⁴

Unntaket ble nedfelt i hvitvaskingslovens § 12 første ledd og lyder følgende:

⁷² Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 58

⁷³ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 57

⁷⁴ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 58

”Advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter rettshjelpsvirksomhet, har ikke plikt til å rapportere om forhold som de har fått kjennskap til gjennom arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling, eller om forhold som de har fått kjennskap til før, under eller etter en rettsak, når forholdet har direkte tilknytning til rettsvisten.”

Advokater har ikke rapporteringsplikt om opplysninger som kommer frem i arbeidet advokaten gjør for og *”fastslå klientens rettsstilling eller om forhold som de har fått kjennskap til før, under eller etter en rettsak, når forholdet har direkte tilknytning til rettsvisten.”* Med å *”fastslå klientens stilling”* siktes det til advokaters arbeid med å fortolke gjeldende rett og deres vurdering av hvilke rettsregler som får anvendelse på de faktiske forhold i en bestemt sak⁷⁵. Departementet viser her til den ordinære subsumsjonen. Videre påpekes det i forarbeidene⁷⁶ at *”Etter departementets syn er det viktig å sonde mellom advokaters rolle når de bidrar til å få fastslått klientens rettsstilling eller til at klienten gjennom en rettsak får sin rett på den ene siden og når de gir råd eller bistand i forbindelse med ulike forretningsmessige transaksjoner på den andre. Først og fremst er det i det sistnevnte tilfellet at advokaten vil kunne bli brukt i forbindelse med en hvitvaskingshandling. Behovet for rapporteringsplikt mv. er dermed størst i disse sakene. Samtidig er behovet for å verne om advokatens taushetsplikt størst i de førstnevnte sakene. Særlig viktig er dette i straffesaker, hvor det er et grunnleggende prinsipp at den siktede ikke skal tvinges til selvinkriminering”*.

Ved planlegging av finansielle transaksjoner, jf. hvitvaskingsloven § 4 andre ledd nr. 7, vil dette medføre undersøkelses- og rapporteringsplikt dersom forholdene tilsier det. Vilkåret er likevel det at forholdet må ha direkte tilknytning til rettsvisten.

I loven er dette løst på en slik måte at det avgrenses til å gjelde hvilke type opplysninger advokaten får, og til hvilket tidspunkt denne får opplysningene, jf. hvitvaskingslovens § 12 første ledd:

⁷⁵ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 32

⁷⁶ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 57

Loven er utformet slik at rapporteringsplikten ikke gjelder ved bistand med å fastslå klientens rettsstilling eller bistand i form av rettergang. Dette må pga advokaters taushetsplikt forstås slik at det foreligger et forbud mot å rapportere i slike tilfeller.

”Advokater og andre som ervervsmessig eller stadig yter rettshjelpsvirksomhet, har ikke plikt til å rapportere om forhold som de har fått kjennskap til gjennom arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling, eller om forhold som de har fått kjennskap til før, under eller etter en rettssak, når forholdet har direkte tilknytning til rettstvisten.”

Dette kan etter forholdene representere et brudd på taushetsplikten og meddele opplysninger man får ved å fastslå klientens rettsstilling og andre forhold som advokaten får kjennskap til før, under eller etter en rettssak, når opplysningene har direkte tilknytning til rettstvisten. Forarbeidene⁷⁷ behandler spørsmålet i tilknytning til hva begrepet ”før” en rettssak innebærer, og kom frem til at det må foreligge en rimelig klar mulighet for rettssak for at unntaket skal inntre. Videre uttales det at unntaket til rapporteringsplikten vil komme til anvendelse hvor det foreligger en klar mulighet for rettssak, men hvor det inngås forlik i saken. Vurderingen av om det foreligger en ”rimelig klar mulighet” for rettssak bør baseres på en alminnelig god aktsomhetsnorm. En grense oppad mot ”rimelig klar mulighet” kan trekkes der en langvarig konflikt ikke har løst etter gjentatte forsøk og dermed er det stor sannsynlighet for at stevning vil bli innlevert eller at en person blir siktet. Men her må det presiseres at det ikke er et krav om at det faktisk blir en rettssak. At man før hovedforhandling inngår forlik er omfattet av bestemmelsen ordlyd.

I forhold til vilkåret om ”før en rettssak” i § 12 så følger det av forarbeidene at dette skal gis en vid betydning. Forarbeidene viser her til at en slik vid forståelse av bestemmelsen innebærer at unntaket dekker opplysninger fra og om klienten i forbindelse med at advokaten vurderer dennes rettsstilling. Videre at det skal foretas en konkret vurdering av

⁷⁷ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 58

om klienten har kontaktet advokat i den hensikt å oppnå beskyttelse etter unntaksbestemmelsen.

Det følger videre av forarbeidene at er det viktig å være oppmerksom på at begrepet har et snevrere innhold enn begrepet ”rettshjelpvirksomhet” i domstoloven § 218. Ordlyden skal følgelig ikke tolkes lenger enn hensynet bak unntaket til rapporteringsplikten tilsier.⁷⁸

Etter hvitvaskingsloven § 11 første ledd vil opplysninger som i god tro meddeles Økokrim i henhold til reglene om rapporteringsplikt, ikke medføre brudd på taushetsplikt og ikke gi grunnlag for erstatning eller straff.

Etter departementets vurdering tilsier det særlige forholdet mellom en advokat og dennes klient at en burde ha et unntak fra rapporteringsplikten i nærmere angitte situasjoner og denne standpunktet ble også lagt til grunn i forarbeidene til hvitvaskingsloven⁷⁹.

Direktivets artikkel 23 nr. 2, om unntak fra rapporteringsplikt for blant annet advokater, er en videreføring av foregående hvitvaskingsdirektiver. Bestemmelsen om advokatens taushetsplikt videreføres i den nye hvitvaskingsloven § 17 annet ledd første punktum, jf. § 12 første ledd.⁸⁰

Hvitvaskingsloven unntar fra taushetsplikt kun rapporteringer som skjer i god tro. Hvorvidt et eventuelt brudd vil medføre straff, erstatningsansvar eller disiplinære reaksjoner, beror på en konkret vurdering i hvert enkelt tilfelle.

3.5 Advokatens taushetsplikt

Advokatens taushetsplikt er sentral i en advokats utførelse av hans juridiske rådgivning og bistand. Dersom en advokat mister tillitt på bakgrunn av at han må rapportere inn sine

⁷⁸ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 59

⁷⁹ Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) s. 58

⁸⁰ Ot.prp. nr. 3 (2008-2009) pkt 5.2.3.1

klienter, ville dette i lengden føre til store tap for advokatbransjen. Advokatyrrket er veldig avhengig av tillitt fra sine kliner for at de skal få henvendelse for bistand.

Den sentrale lovbestemmelse som omhandler advokaters taushetsplikt, er straffelovens § 144. Det er her fastsatt at advokater mfl. *”som rettsstridig åpenbarer hemmeligheter, som er dem eller deres foresatte betrodd i stillings medfør, straffes med bøter eller med fengsel inntil 6 måneder”*.

Taushetsplikt går hovedsaklig ut på at opplysningene advokaten får vite i sin utøvelse av sin virksomhet ikke skal formidles til uvedkommende.

Vi har ikke en konkret lovbestemmelse som definerer hva som ligger i advokatens taushetsplikt. Straffeloven § 144 er et godt utgangspunkt, selv om den omtaler flere profesjonsutøvere. I lys av denne bestemmelsen og regler i advokatforskriften kapittel 12⁸¹ kan vi legge til grunn med stor sikkerhet at en taushetsplikt for advokater eksisterer i norsk rett. Formålet med denne taushetsplikten er en rettssikkerhetsgaranti som fremmer klientens interesser, samt respekten for rettspleien og samfunnets lover. Dette skal legge til rette for et åpent tillitsforhold mellom klienten og advokaten. Advokaten er i lys av sin profesjon avhengig av fortrolige opplysninger for å fremme sin klients interesser på en best mulig måte. Dette skal bidra til en åpen og fullstendig kommunikasjon mellom advokat og klient. Taushetsplikten er ikke begrunnet i hensynet til advokatens yrkesutøvelse, men i hensynet til det enkelte individs rettssikkerhet. Advokaters taushetsplikt gir et langt sterkere vern enn taushetsplikten som gjelder for de fleste andre yrkesgrupper, derfor er det interessant hvilke begrunnelse lovgiver har oppstilt for å få advokaten til å rapportere dersom han har mistanke om at hans bistand kan føre til hvitvasking.

Taushetsplikten er en fundamental rettighet, og at undergraving av denne vil lede til brudd på sivile rettigheter og retten til et forsvar. Spørsmålet er om hvitvaskingsloven § 11 strider mot menneskerettighetene?

⁸¹ Se punkt 3.5.1 nedenfor

Advokaters taushetsplikt kan forankres i EMK artikkel 8 som gir vern om privatliv og korrespondanse. Når det gjelder advokaten i rollen som forsvarer i straffesaker kan kravet om taushetsplikt forankres i EMK artikkel 6. Etter artikkelens nr. 3 bokstav c) har siktede krav på en forsvarer. Dersom siktede ikke samtidig har krav på taushetsplikt fra sin forsvarer vil hans rettigheter etter denne bestemmelsen bli nokså verdiløse. Det overordnede kravet om "rettferdig rettergang" forutsetter videre at siktede og hans forsvarer skal kunne samarbeide og kommunisere både før og under rettsaken jf pkt b) om retten til å forberede sitt forsvar. Denne rettigheten er imidlertid også beskyttet av hvitvaskingsloven, men kun dersom tilfellet er direkte tilknyttet rettstvisten. Det kan imidlertid reises spørsmål om også dette kan føre til en mindre åpen kommunikasjon mellom advokat og dennes klient.

3.5.1 Advokatens taushetsplikt etter advokatforskriften

I regler for god advokatskikk kapittel 12 punkt 2.3.1⁸² og punkt 2.3.2⁸³ er det oppstilt regler som regulerer en advokats taushetsplikt:

Jeg har nå redegjort for advokatens lovfestede undersøkelsesplikt, samt de lovfestede reglene for taushetsplikten. Jeg vil i den følgende redegjøre for uaktsomhetskravet i

⁸² "Det er av sentral betydning for advokatens virke at klienter og andre kan gi advokaten opplysninger som advokaten er forpliktet til ikke å meddele videre. Advokatens plikt til å behandle opplysningene fortrolig, er en nødvendig forutsetning for tillit og er således en grunnleggende og overordnet rett og plikt for advokaten. Advokatens plikt til å bevare taushet om opplysninger han mottar, fremmer rettspleien så vel som klientens interesser og har derfor krav på en særlig beskyttelse fra statens side."

⁸³ "En advokat skal overholde den taushetsplikt som han er pålagt gjennom lovgivningen. Opplysninger advokaten blir kjent med i sitt virke som advokat, må behandles fortrolig også når opplysningene ikke omfattes av hans lovbestemte taushetsplikt. Plikten til fortrolighet er ikke tidsbegrenset."

straffelovens § 317 og til slutt drøfte om advokaten kan bli straffet på bakgrunn av de nevnte bestemmelsen (e) som er oppstilt i Norsk rett.

4 DET SUBJEKTIVE VILKÅRET I STRAFFELOVENS § 317 SJETTE LEDD

Subjektiv skyld er en av de fire straffbarhetsvilkårene.⁸⁴ Det subjektive vilkåret for straff må foreligge for at en gjerningsperson kan bli straffeforfulgt. Foreligger det ikke skyld i gjerningsøyeblikket kan gjerningspersonen i utgangspunkt heller ikke straffes. I juridisk teori blir dette omtalt som skyldprinsippet.⁸⁵ Skyldprinsippet er en konsekvens av det offisielle formålet med straff, som er å påvirke borgernes atferd i retning av å handle innenfor lovens grenser, jf. Individuell – og allmennprevensjon. Skyldprinsippet bygger på den forutsetning at bare den som kunne og burde ha handlet annerledes, fortjener å bli straffet for sin opptreden. Både rettferdighet og hensiktsmessighetshensynet støtter opp et slikt prinsipp. Rettferdighetshensynet tilsier at straff er utelukket, dersom gjerningspersonen verken kunne eller burde ha handlet annerledes. Straffens moralske hensikt er bortfalt, dersom gjerningspersonen ikke er å bebreide.

Hensiktsmessighetsprinsippet har det formål å straffe personer for å gi en preventiv effekt. Dersom personer som ikke har utvist nødvendig skyld straffes, vil prevensjonsformålet miste sin betydning.

Kjernen i straffbarhetsvilkåret ”skyld” er at gjerningspersonen, i vår sammenheng en advokat, kjente eller burde kjenne til, med de intellektuelle forutsetninger han har, at den atferd han valgte, var ulovlig.⁸⁶

Hovedregelen om den skyldgrad som kreves til domfellelse i straffeloven er fortsett, jf. straffeloven § 40. Dersom noe annet ikke er bestemt i lovteksten, vil man derfor måtte falle

⁸⁴ Se pkt. 3.5.3

⁸⁵ Eskeland (2006) s.263

⁸⁶ Eskeland (2006) s.265

tilbake på dette utgangspunktet. Det fremgår av § 40 at dersom gjerningspersonen ikke har handlet med forsett, kommer ikke straffelovens bestemmelser til anvendelse, ”*med mindre det udtrykkelig er bestemt eller utvetydig forudsat, at ogsaa den uagtsomme Handling er strafbar*”.

I straffeloven § 317 sjette ledd er imidlertid også uaktsom overtredelse gjort straffbart. ”*Uaktsom overtredelse av første eller annet ledd straffes med bøter eller fengsel inntil 2 år*”.

Det er særlig kombinasjon av skyldkravet, uaktsomhet, og den vide gjerningsbeskrivelsen som gir bestemmelsen i straffeloven § 317 en vid anvendelse.⁸⁷

Som nevnt ovenfor er den selvfølgelige utgangspunkt at en advokat som forsettelig bidrar til heleri og/eller hvitvasking, kan bli straffeforfulgt. Dette innebærer at advokaten må være klar over eller regne det som overveiende sannsynlig at det dreier seg om utbytte fra en straffbar handling, samt at han mottar eller skaffer seg eller andre del i dette utbyttet eller yter bistand for å sikre utbyttet for en annen eller seg selv.

Imidlertid er problemstillingen om en advokat kan bli straffeforfulgt dersom han uaktsom bidrar til heleri eller hvitvasking. Hva om advokaten ikke er klar over at transaksjonen omfatter hvitvasking? Hva om klienten i den ovennevnte sak i Oslo tingrett hadde gått til et stort forretningsadvokatfirma som til daglig ikke befatter seg med strafferett? Hva om klienten er en troverdig person som kan dokumentere opphav av utbytte fra en straffbar handling, med legale papirer? I mange tilfeller er de største aktørene innenfor økonomisk kriminalitet ressurssterke personer og sjelden vil noen av dem være mistenkt for hvitvasking ved første øyekast. Ledelsen i T5PC hadde et troverdig bilde utad, selv om deres konsept var risikofylt og uoversiktlig.

⁸⁷ Broch, Lars Oftedal, (LOR-1996-306) s.314

Advokatens undersøkelsesplikt i sammenheng med hans intellektuelle forutsetninger vil legge grunnlaget for om advokaten kan bli straffet på grunnlag av uaktsomhetskravet i straffelovens § 317.

Hva som ligger i aktsomhetsvurderingen beror på en tolkning av straffebudet. Jeg vil i det følgende redegjøre for begrepet uaktsomhet på strafferettens område, jf § 317. Deretter vil jeg redegjøre for aktsomhetsnormen.

4.1 Skyldkravet uaktsomhet

Begrepene ”skyld” eller ”uaktsomhet” er ikke definert i straffeloven av 1902. Når lovgivningen ikke gir noe klart svar, blir det opp til de andre rettskildedefaktorene å fastlegge det nærmere innholdet. Høyesterett har i Rt. 1970 s.1235 gitt en definisjon på begrepet ”grovt uaktsomhet” som legges til grunn i forarbeidene, til endringen som ble foretatt i 1991 som nevnt ovenfor, for å definere begrepet uaktsomhet.

I straffeloven av 2005 § 23 første ledd er det imidlertid blitt gitt en legaldefinisjon av begrepet uaktsomhet, som en kodifikasjon av gjeldende rett.⁸⁸

”Den som handler i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område, og som ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides, er uaktsom.”

To vilkår må være oppfylt: handlingen må objektivt sett fravike fra forsvarlig opptreden (1), og det må ut ifra lovbrüterens (advokatens) egne forutsetninger, være grunnlag for å bebreide ham (2). Uaktsomheten kan være bevisst (bevisst risiko i håp om at det skal gå bra) og ubevisst (manglende oppmerksomhet). Dette redegjøres nærmere nedenfor. Rettspraksis og juridisk teori om uaktsomhet vil fremdeles kunne gi veiledning og sette grensene for uaktsomhet.⁸⁹

⁸⁸ Ot.prp.nr.90 (2003-2004) punkt 16.3.2

⁸⁹ Ot.prp.nr.90 (2003-2004) punkt 16.3.1

Ved vurderingen av om handlingen fraviker normen for forsvarlig opptreden, skal det legges til grunn en objektiv tolkning i hva en alminnelig fornuftig og samvittighetsfull person ville ha gjort i en tilsvarende situasjon. Ved den objektive vurderingen skal det legges til grunn hvilke rettsområde man befinner seg på, jf ”område” i bestemmelsen. Det kreves på generelt grunnlag mer for og konstantere uaktsomhet på strafferettensområde enn i for eksempel erstatningsretten.

I uaktsomhetslæren skilles det mellom bevisst og ubevisst uaktsomhet. Uaktsomhet kan videre deles igjen i flere nivåer, jf. Lav, simpel og grov uaktsomhet.

Ubevist uaktsomhet foreligger hvis gjerningspersonen *ikke har tenkt* på at grensen for den tillatte risiko er overskredet.⁹⁰ Spørsmålet blir om gjerningspersonen *burde ha tenkt på dette*. Han skal i så fall kunne klandres for mangel på oppmerksomhet og har således opptrådt ubevisst uaktsomt. Et sentralt poeng med ubevisst uaktsomhet er å trekke grensen nedover mot aktsomhet og dermed straffri handling.

Ved vurderingen av om vedkommende burde ha tenkt på risikoen vil kun ”unnskyldelige” egenskaper ved gjerningspersonen kunne tillegges vekt, for eksempel lav intelligens, dårlig utdanning eller at en er nevrotisk.⁹¹ Forhold som individuelle særtrekk ved gjerningsperson som han ”kan noe for”, for eksempel at han er lite omtenkstom eller skjødesløs kan ikke tillegges betydning ved avgjørelse om han har opptrådt uaktsomt eller ikke.

Bevisst uaktsomhet foreligger når gjerningspersonen er klar over at han tar en risiko, men handler i håp om at den straffbare følge ikke skal inntreffe.⁹² Om så skulle skje, ønsker han

⁹⁰ Eskeland (2006) s.279

⁹¹ Eskeland (2006) s.279

⁹² Eskeland (2006) s.282

handlingen ugjort. Ved ubevist uaktsomhet blir det ikke særlig plass for å legge vekt på egenskaper ved gjerningspersonen.

For å konstatere hva som er uaktsomt i forhold til en advokats undersøkelsesplikt ved handel med mistenkelige personer, må det først klarlegges hva som er normen for aktsom opptreden, og deretter må det vurderes om normen er fraveket i det konkrete tilfellet.

4.2 Aktsomhetsnormen på strafferettens område

Det sentrale i uaktsomhetsbegrepet er at ”den handlende ikke har opptrådt som en kyndig og omtenksum person ville ha gjort”.⁹³ Utsagnet innebærer at det er grunnlag for å bebreide den som handlet slik. Kjernen i uaktsomhetskravet på strafferettens område blir imidlertid å trekke en grense nedad mot aktsomhet og straffrie handlinger, og en grense oppad mot forsett. Grensedragningen mellom forsett og uaktsomhet skjer på grunnlag av rettskildefaktorene. Rettspraksis og juridisk teori har trukket grensen hovedsakelig på grunnlag av graden av bebreidelse som kan rettes mot gjerningspersonen. Målestokken for riktig opptreden kalles i norsk rett aktsomhetsnormen.⁹⁴ Denne normen bygger på den regel at atferd som ikke er i strid med denne normen, heller ikke er uaktsomt. Hvor høy aktsomhet denne normen anviser, kan variere med de forskjellige straffebud. Formålet, betydningen og karakteren av de interessene straffebudet søker å beskytte, er av sentral betydning for å stadfeste hvor høy grad av bebreidelse denne normen anviser.

For en del faktiske situasjoner er aktsomhetsnormen konkretisert i rettsregler som pålegger eller forbyr advokater en viss atferd. Som eksempel kan det nevnes hvitvaskingsloven som pålegger en advokat, undersøkelse og rapporteringsplikt ved ”mistenkelige” transaksjoner. Denne loven oppstiller konkrete handlinger og momenter for hva som skal anses som

⁹³ Andenæs (2004) s. 243

⁹⁴ Eskeland (2006) s. 278

”mistenkkelig” og hvorledes de rapporteringspliktige, altså en advokat, skal forholde seg til ”transaksjoner”. Se pkt 3.2.1 der det redegjøres for pliktene etter hvitvaskingsloven.

Ved bedømmelsen av om en advokat har vært uaktsom, vil disse reglene være sentrale, men ikke nødvendigvis avgjørende ved stadfesting av om aktsomhetsnormen er brutt eller ikke. Det er ikke slik at enhver avvikelse fra normen utgjør en straffebeleggende uaktsomhet.⁹⁵

Ved spørsmålet om en advokat har opptrådt uaktsomt etter straffelovens § 317 vil det for det første bli et spørsmål om straffansvar hvis det viser seg at pengene stammer fra en straffbar virksomhet, og for det andre må det som ellers på uaktsomhetsområde foretas en konkret helhetsvurdering. I praksis vil det for eksempel være slik at enhver som blir tilbudt stor kontant sum som betaling, eller blir forespurt om bistand med en økonomisk transaksjon vil være i faresonen dersom han ikke stiller spørsmål om pengenes opphav eller dokumentasjon. Etter hvitvaskingsloven må også advokaten følge opp med undersøkelser og eventuelt rapportering til Økokrim.

Straffelovens § 317 søker å beskytte samfunnet mot den stadig omfattende økonomiske kriminaliteten, derfor er hvitvaskings lovens regler viktige instrumenter for å bekjempe hvitvasking.

Flere momenter vil være avgjørende ved vurdering om en advokat har opptrådt så klanderverdig at han kan bli straffverdig. Blant annet må det legges vekt på om han har fulgt de pliktene en advokat er pålagt og dernest om advokaten kan bli omfattet av unntakene som følger av bestemmelsens syvende ledd.

⁹⁵ Andenæs (2004) s. 223

5 Den alminnelige rettsstridsreservasjonen

Utgangspunktet er at overtredelse av § 317 sjette ledd er straffbart. Et interessant spørsmål er om den ulovfestede rettsstridsreservasjonen i visse tilfeller kan føre til at en advokat som har overtrådt § 317 sjette ledd i visse situasjoner allikevel ikke skal bli rammet av denne bestemmelsen.

Den ulovfestede rettsstridsreservasjonen går ut på at det finnes omstendigheter som gjør at en handling kan være straffri til tross for at handlingen objektive sett omfattes av gjerningsbeskrivelsen i den aktuelle bestemmelsen.

Eskeland⁹⁶ oppstiller to hovedgrunner for at en handling kan være straffri etter den alminnelige rettsstridsreservasjonen. For det første gjelder det rettsstridsreservasjon i de tilfeller der handlingen ikke anses som straffverdig. For det andre gjelder det tilfeller der handlingen anses som straffverdig, men andre mer tungtveiende hensyn taler for at handlingen burde være straffri.

Mange straffebud inneholder en reservasjon om at handlingen kun er straffbar hvis den er rettsstridig⁹⁷.

Men selv uten en uttrykkelig rettsstridsreservasjon må straffebud ofte tolkes innskrenkende med tanke på unntakssituasjoner som straffebudene ikke tar sikte på å ramme.

Straffelovens § 317 er en slik bestemmelse, der rettsstriden i noen tilfeller må innfortolkes i bestemmelsen. Høyesterett har i Rt. 1996 s. 896 side 898 uttalt følgende:

”For å kunne straffes etter straffeloven § 317 er det ikke noe krav om at man skal ha hatt en hjelpehensikt i forhold til tyven eller en annen heler. Er det derimot spørsmål om en tiltalte

⁹⁶ Eskeland, (2006) side 139

⁹⁷ Se for eksempel Straffelovens § 246 om ærekrenkelser.

skal frifinnes – på grunnlag av en generell rettstridsreservasjon – for en handling som objektiv sett rammes av straffeloven § 317, vil hensikten med handlingen kunne være av vesentlig betydning.”

Dette innebærer at ved vurderingen av om en handling ikke skal omfattes av § 317 sjette ledd på grunn av rettstridsreservasjonen må hensikten tillegges vekt.

Videre er det i ethvert tilfelle en avveining mellom de hensyn straffebudet skal verne, og andre hensyn i samfunnet. Handlingens straffverdighet og særgende omstendigheter ved utøvelse av handlingen skal tas i betraktning.

Forsvareren i den nevnte saken innledningsvis⁹⁸ påberopte den alminnelige rettstridereservasjon som den prinsipale påstanden for frifinnelse. Retten var enig i at det eksisterte en slikt reservasjon i norsk rett, men kom i den konkrete saken fram til at advokatens hensikt med brevet var å innkreve ”utbytte fra en straffbar handling” og retten fant derfor ikke det treffende at rettstridreservasjonen skulle komme til anvendelse.

6 Oppsummering

Skyldkravet retter seg mot hvor gjenstanden kommer fra, og ikke det øvrige gjerningsinnholdet i straffelovens § 317. Dette innebærer at en advokat kan bli straffet for heleri dersom han kjente eller burde ha kjent til at et utbytte stammet fra en straffbar handling. Det kreves således ikke at vedkommende vet hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra. Dette gir bestemmelsen med andre ord et utvidet anvendelsesområde enn det som klart kan leses ut fra bestemmelsen.

⁹⁸ Oslo Tingrett saksnummer 08-102468MED-OTIR/04 – 2 advokater tiltalt etter § 317

Ved aktsomhetsvurderingen skal det foretas en totalvurdering av den konkrete situasjonen. Spørsmålet blir i denne sammenheng om vedkommende har vært tilstrekkelig aktsom som det er rimelig å kreve i en potensiell straffverdig situasjon. Det vil for eksempel være relevant hvilket ytre tegn som har pekt i retning av at det gjelder utbytte fra en straffbar handling, og hvilke undersøkelser det har vært mulig å foreta og de facto har blitt foretatt. Har for eksempel en skatteyter kommet til en advokat for bistand om overføring av kroner 500.000,- (sett bort ifra rapporteringsplikten til banker ved overføring av store beløp til utlandet) til en hemmelig konto i Liechtenstein, vil det da antagelig være tilstrekkelig at advokaten har undersøkt at vedkommende faktisk har en inntekt på over 1 mill. påført på ligningen. Det vil da i utgangspunktet ikke være nødvendig å undersøke om han virkelig har tilgang til midler av denne størrelsen. Finner man da senere ut av at pengene faktisk stammet fra en straffbar handling, er det ikke dermed sagt at advokaten opptrådte uaktsomt.

Rettspraksis vil her videre være avgjørende for å stadfeste om en advokat kan bli straffeforfulgt grunnet uaktsomhet. Forsettlig overtreddelser av § 317 er og bør i utgangspunktet være straffbelagte.

Advokat Furuholmen og Berg ble, som vist i innledning av denne avhandlingen, tiltalt for å ha gitt bistand til mistenkelige personer ved å innkreve utbytte fra en straffbar handling. Påtalemyndigheten anførte at de forsettlig hadde ytet bistand ved å kreve skylderen konkurs. Oslo tingrett frifant imidlertid begge advokatene for overtredelse av § 317 med følgende begrunnelse: Furuholmens bistand har ikke medført at pengene rent faktisk har ført til sikring av utbytte. Retten mente derfor at det kun forelå forsøk på heleri. Retten kom også frem til at etter omstendighetene så hadde ikke Furuholmen opptrådt forsettlig, men derimot bevisst uaktsomt. Et spørsmål retten og eventuell partene kunne og burde ha stilt seg var om innkrevingsalternativet relaterer seg til lovlig forsøk på innkreving eller de ulovlige metodene som i daglig tale kalles torpedoinnkreving.

Uaktsom overtredelse av § 317 er som jeg har redegjort ovenfor straffbart. Advokatene var i denne saken usedvanlig heldige. Retten viste til straffelovens § 49 og bemerket at det følger av denne bestemmelsen at en uaktsom forsøkshandling ikke er straffbar. En naturlig

språklig forståelse av dette utsagnet er at dersom advokatene hadde lyktes med konkursbegjæringen så hadde de blitt straffet. Dette er etter min mening ikke en riktig begrunnelse. Denne begrunnelsen innebærer at dersom en dommer hadde tatt konkursbegjæringen tilfølge, ville både advokaten og kanskje dommeren, som faktisk bestemmer at eventuell saksøker skal få det aktuelle utbytte, kan straffes etter § 317. Ved at Furuholmen brakte saken inn for domstolene, så var saken gjenstand ikke bare for offentlig oppmerksomhet, men saken var de facto under domstolenes avgjørelseskompetanse. Det er domstolenes oppgave å avgjøre hva som er rett og galt. Dersom retten kommer til at kravet er urettmessig trenger retten ikke å ta kravet til følge. Videre vil påtalemyndigheten få anledning til å reise tiltale dersom det har skjedd noe straffbart. Furuholmens undersøkelser forut for konkursbegjæringen bevitner om at han prøvde å undersøke hvor pengene stammer fra. Om han ikke klarte å føre pengenes opphav til en straffbar handling, var ikke nok for å konstatere han uaktsom. Han er riktignok en forsvarer, men det kan ikke forventes at forsvarere sitter med like store ressurser og muligheter som påtalemyndigheten har tilgang til.

I en annen dom fra Kristiansand tingrett ble en 37 år gammel privatpraktiserende advokat domfelt for uaktsomt heleri. Han hadde mottatt kroner 550 000,- i kontanter fra en klient og satt inn disse pengene på klientkontoen for senere å kunne utbetale dem til prosjekter som klienten hans var engasjert i. Det var også overført andre betalinger på denne kontoen fra klienten og hans samarbeidspartnere. Når man bistår en klient som er kjent for kriminell virksomhet og bistanden involverer store pengesummer skjerpes kravet til aktsomheten. En rekke forskjellige momenter tilsa at advokaten burde ha skjerpet oppmerksomheten overfor klienten. Advokaten var for det første klar over klientens tidligere domsfellelser. Han hadde hatt kontakt med klienten i mange år, og var således kjent med hans virksomhet som bruker og omsetter av narkotika. Etersom advokaten hadde hjulpet ham med selvangivelser, var han i tillegg klar over at han ikke hadde hatt ordinær arbeidsinntekt etter endt soning. Han visste at klienten likevel hadde anskaffet seg flere eiendommer og han var også klar over at klienten var i politiets søkelys ettersom klienten hadde bedt om hjelp fra ham for å få slutt på ”trakasseringen” fra politiets side. Retten uttalte at det er ”rent generelt

grunn til å stille strengere krav til aktsomhet når en bistår personer som er kjent for forbrytersk virksomhet som involverer store pengesummer.”

Den subjektive oppfatningen av hva som anses som en mistenkelig transaksjon avspeiles av vedkommendes erfaring på området og tid i bransjen. En advokat som har vært i bransjen i mange år vil ha bedre forutsetninger for å oppdage når en transaksjon er å anse som mistenkelig enn en fersk advokatfullmektig.

Rettstilstanden er til dags dato uavklart da den ovennevnte dommen fra Oslo tingrett er anket til høyere instans. Uansett vil tingrettsdommen ha lagt grunnlag for hva som kan være klanderverdig fra advokater. Om lagmannsretten og høyesterett til sin tid følger begrunnelsen fra tingretten gjenstår å finne ut av.

7 Litteraturliste

Teori

Andenæs, Johs. *Alminnelig strafferett* 4. utg. Oslo, 1997

Andenæs, Johs. *Formuesforbrytelsene* 6. utg. Oslo, 1996

Eskeland, *Strafferett* 2. utg. Oslo, 2006

Matningdal, Magnus. Kommentar til strl. § 317: Norsk lovkommentar (elektronisk utgave)

Alf Petter Høgberg og Ulf Stridbeck, *Hvitvasking* Oslo 2008

Artikler

Broch, Lars Oftedal. Om straffeloven § 317 – særlig med sikte på hvitvaskingshandlinger:

Lov og rett 1996 s. 306-318

Lover

1902 Almindelig borgerlig straffelov (straffeloven) av 22. mai 1902 nr. 10

1978 Lov om godtroerverv av løsøre (godtroervervsloven) av 02. juni 1978 nr. 37

1988 Lov om finansieringsvirksomhet og finansinstitusjoner

(finansieringsvirksomhetsloven) av 10. juni 1988 nr. 40

1999 Lov om styrking av menneskerettighetenes stilling i norsk rett (menneskerettsloven)

av 21. mai 1999 nr. 30

2003 Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv.

(hvitvaskingsloven) av 20. juni 2003 nr. 41

2009 Lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.(hvitvaskingsloven) av

6.mars2009 nr. 11

2005 Lov om straff (straffeloven) av 20. mai 2005 nr. 28

1914 Lov om domstolene av 13.august 1914 nr.5

Forarbeidene

Ot.prp. nr. 3 (2008-2009) Om lov om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering m.v. (hvitvaskingsloven)

Ot.prp. nr. 72 (2002-2003) Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (Hvitvaskingsloven)

Ot.prp. nr. 53 (1992-93) Om lov om endringer i straffeloven mv (hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger)

Ot.prp. nr 45 (1987-88) Om lov om endringer i straffeloven (utbytteheleri ved narkotikaforbrytelse)

Forskrift

FOR 2009-03-13 nr 302: Forskrift om tiltak mot hvitvasking og terrorfinansiering mv.

1996-12-20 nr 1161: Forskrift til domstolloven kapittel 12 (Advokatforskriften)

For 2003-12-10 nr. 1487: Forskrift om tiltak mot hvitvasking

EU-direktiver

91/308/EØF (første hvitvaskingsdirektiv)

2001/97/EF (annet hvitvaskingsdirektiv)

2005/06/EF (tredje hvitvaskingsdirektiv)

Dommer

Rt. 2006 s. 466

Rt. 1995 s. 1872

Rt. 1999 s. 386

Rt. 1970 s. 1235

Rt. 1997 s. 1637

Oslo Tingrett saksnummer 08-102468MED-OTIR/04

Kristiansand tingretts dom av 9. januar 1997

Internettsider

www.okokrim.no

www.hvitvasking.no

www.aftenposten.no

www.regjeringen.no

www.advokatforeninge.no

Annet

Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet, Justis og politidepartementet
Rapport av 10. juni 2005 fra FATF Financial Action Task Force on Money Laundering
Telefoniskkontakt med statsadvokatembete i Oslo og domstol administrasjonen ved Oslo
tingrett.

E-post fra Øyvind Precht-Jensen hos DEN NORSKE ADVOKATFORENING datert
01.april 2009

The Council of Bars and Law Societies of the European Union

Vedtak fra tilsynsrådet for advokatvirksomhet datert: 11.7.2005 ref: 05/1075 DE

